



UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské výchovy

Studijní obor: Sociální pedagogika

VYBRANÉ HODNOTY A HUDEBNÍ VOLNOČASOVÉ AKTIVITY

Diplomová práce

Autor: Stanislav Prais

Vedoucí práce: Mgr. Helena Pospíšilová, Ph.D.

Olomouc 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 28.2.2021

.....

Poděkování

Velmi děkuji Mgr. Heleně Pospíšilové, Ph.D., za odborné vedení mé práce, cenné rady a velkou ochotu, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnovala. Také děkuji všem respondentům, bez kterých by tento výzkum nemohl být realizován.

Vznik této diplomové práce a výzkumu byl podpořen z projektu IGA_CMTF_2019_008.

Obsah

Úvod.....	3
1 Volný čas	4
1.1 Vymezení pojmu volného času.....	4
1.2 Čas a jeho členění	5
1.3 Vlastnosti volného času	6
1.4 Činitelé a limity ovlivňující volný čas.....	6
1.4.1 Vnitřní činitelé volného času.....	7
1.4.2 Vnější činitelé volného času.....	8
1.5 Funkce volného času	10
1.6 Činnosti ve volném čase	11
1.7 Hudební volnočasové činnosti.....	12
2 Hodnoty.....	15
2.1 Definice hodnot	15
2.2 Klasifikace hodnot	16
2.3 Funkce hodnot	19
3 Hodnotová orientace	22
3.1 Definice hodnotové orientace	22
3.2 Vývoj hodnotové orientace.....	24
3.3 Faktory ovlivňující hodnotovou orientaci	25
4 Přístupy k výzkumu hodnot, jejich koncepce.....	28
4.1 Milton Rokeach	28
4.2 Shalom H. Schwartz	29
4.3 Ronald Inglehart	34
4.4 Významné mezinárodní výzkumy hodnot a hodnotových orientací	35
5 Výzkum – hodnoty a hudební volnočasové aktivity.....	37
5.1 Cíl výzkumu	37
5.2 Volba metodologie	38
5.3 Stanovení výzkumných otázek a hypotéz.....	38
5.4 Metody výzkumu.....	40
5.5 Výzkumný soubor.....	42

5.6 Primární analýza dat	42
5.7 Metody ověřování hypotéz	43
5.8 Ověřování hypotéz a analýza zjištěných korelací.....	44
5.9 Diskuse	59
Seznam tabulek:	67
Seznam literatury:	68
Příloha:	72

Úvod

Jednou z významných oblastí, které charakterizují náš životní způsob, je volný čas, potažmo trávení volného času. Volný čas a jeho náplň je stále aktuálním tématem a dá se na něho pohlížet z různých stran. Můžeme se zabývat funkcemi volného času, činnostmi ve volném čase, vlastnostmi volného času nebo také faktory, které ovlivňují náš volný čas a jeho trávení. Jak uvádí Pávková (2002) jedním z faktorů, které ovlivňují náš volný čas, jsou naše hodnoty a hodnotová orientace.

Motivací při výběru tématu této diplomové práce bylo najít odpověď na otázku, jak naše hodnoty a hodnotová orientace ovlivňují trávení volného času, konkrétně naše hudební aktivity, kterým se věnujeme ve volném čase.

Tato diplomová práce si vytyčuje dva hlavní cíle:

- Zjistit, zda existuje vztah mezi preferencí dané hodnoty a počtem hudebních volnočasových aktivit.
- Zjistit, zda konkrétní volnočasové hudební aktivity mají vztah k preferenci dané hodnoty.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části, a to teoretickou a praktickou část.

Teoretická část se nejprve věnuje vymezení pojmu volný čas, jeho možnému členění, faktorům, které volný čas ovlivňují, funkcím volného času a činnostem, které může realizovat ve volném čase. Druhá kapitola představuje základní definice hodnot, seznamuje s možností, jak hodnoty třídit a klasifikovat, a také vymezuje základní funkce hodnot. Další kapitola je věnována hodnotové orientaci a poslední kapitola představuje přístupy k výzkumu hodnot a významné koncepce výzkumu hodnot.

Praktická část diplomové práce je zaměřena na výzkum. V první části jsou definovány hlavní cíle a dílčí cíle výzkumu. Dále je popsána zvolená metodologie, použitá ve výzkumu a jsou stanovené výzkumné otázky s hypotézami. V další části práce je popsána výzkumná metoda, výzkumný soubor a je provedena základní analýza dat. Dále je popsána metoda, jakým způsobem jsou ověřovány hypotézy. Další část se již detailně zabývá analýzou získaných dat, a ověřování hypotéz.

Důležitou součástí výzkumu je diskuze, v níž jsou shrnuty a rozebrány zjištěné výsledky a poznatky získané během tohoto výzkumu. Je zde také provedené srovnání s výsledky obdobných výzkumů a zmíněn přínos výsledků pro praxi.

1 Volný čas

Jednou z významných oblastí, které charakterizují náš životní způsob je volný čas, potažmo trávení volného času. Tato kapitola představuje definice volného času, zabývá se členěním volného času, jeho vlastnostmi, funkcemi a představuje činnosti, které lze ve volném čase realizovat.

1.1 Vymezení pojmu volného času

Definovat volný čas je velice obtížné. Tento pojem můžeme chápat a vysvětlovat různým způsobem. V běžném životě vnímáme volný čas jako dobu, kdy se můžeme bavit, odpočívat, relaxovat, sportovat a věnovat se vlastním zájmům a zálibám. Různí autoři definují volný čas takto:

Průcha (2013) spolu se svými kolegy v pedagogickém slovníku definuje volný čas jako dobu, která jedinci zůstane, pokud z celého dne odečteme čas, který věnujeme péči o své vlastní fyzické potřeby, čas trávený v práci a dobu, kterou věnujeme péči o rodinu a domácnost. Pak výslednou dobu můžeme považovat za volný čas. S volným časem může jedinec nakládat dle vlastního uvážení, dle svých zájmů či psychického a fyzického rozpoložení.

Vážanský (2001) vnímá volný čas jako dobu, která je osvobozená od práce, jako časový úsek, nezávislý na pracovní době a která umožňuje uspokojovat potřeby jedince.

Obdobný pohled na volný čas má i Kratochvílová (2004), která chápe volný čas jako svobodnou dobu, která nám zůstává po splnění povinností a během níž se můžeme realizovat dle vlastních potřeb a uspokojovat své zájmy.

Hofbauer (2004) definuje volný čas jako zbytkovou dobu, která nám zůstává po splnění všech našich povinností. Dále vnímá volný čas jako dobu, kdy jedinec člověk rozvíjí svou osobnost a vykonává jen ty činnosti, které mu přináší příjemné zážitky, uspokojení a účastní se jich dobrovolně. Taktéž podobnou definici volného času najdeme u Pávkové (2002), která do volného času zahrnuje odpočinek, zábavu, rekreaci, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání a dobrovolnickou činnost. Ve volném čase si činnosti vybíráme dobrovolně na základě svobody a vlastního rozhodnutí. Volnočasové činnosti nám přinášejí radost, uvolnění a pocit uspokojení. Dále autorka vymezuje činnosti, které do volného času nepatří: jedná se o vyučování, příprava na vyučování, sebeobsluha, péče o zevnějšek, péče o osobní věci a domácí práce. Do volného času nezahrnujeme ani spánek, jídlo a zdravotní péči. (Pávková a kol. 2002)

Sak a Saková (2004) pozitivně popisují volný čas z hlediska sociologických kritérií jako čas, v němž jedinec svobodně na základě svých zájmů, nálad a pocitů volí svou činnost.

Obdobně definuje volný čas Šerák (2009), který upozorňuje na typické základní rysy pro volný čas, a to je dobrovolnost, svobodná volba a pružný časový režim.

Autorka Knotová (2011) se zaměřuje na to, jak pojmout volný čas:

- Optimistické pojetí vnímá volný čas jako cíl a smysl života.
- Skeptické pojetí se zaměřuje na negativa spojená s volným časem.
- Realistické pojetí si všímá, jak volný čas umožňuje formovat a utvářet hodnoty v reálných souvislostech.

1.2 Čas a jeho členění

Čas můžeme rozdělit podle různých kritérií. Například Jan Amos Komenský ve své *Velké didaktice* rozděluje jeden den na tři úseky po osmi hodinách. Osm hodin má člověk věnovat péči o zdraví, hygieně a dostatečnému spánku, další díl času má jedinec trávit prací případně studiem a poslední časový úsek je určený pro odpočinek a relaxaci. (Komenský, 1954).

Také Duffková (2008) dělí volný čas do tří hlavních skupin a jednu podskupinu, a to na pracovní, mimopracovní, vázaný a volný čas. Podobné dělení na tři kategorie uvádí i Hájek (2011) a to na čas pracovní, vázaný a volný:

- Pracovní čas, je čas, který dospělý člověk věnuje práci a děti škole.
- Mimopracovní čas (mezikategorie – pouze u Duffkové) je čas věnovaný péči o domácnost, pokud tyto činnosti nejsou vnímány jako koníček.
- Vázaný čas, je spojený s rutinní činností zaměřenými na uspokojování biologických a sociálních potřeb, jako je strava, hygiena a spánek.
- Zatímco volný čas Duffková dále nijak obsahově, ani časově nevymezuje, Hájek doplňuje, že volný čas je doba, co nám zbývá po splnění našich povinností a po uspokojení našich základních životních potřeb.

Vážanský (2001) rozděluje veškerou dobu života na tři časové období, a to podle toho, jak svobodně a dobrovolně o nich rozhodujeme:

- nezávislý čas – jehož hlavní rys je sebeurčení,
- vázaný čas – je charakterizován tím, že je účelově určen,
- závislý čas – nezávisí jen na naší vůli, jeho charakteristickým rysem je cizí určení.

Jiný pohled na dělení času přináší francouzský sociolog Dumazedier (1966). Rozděluje čas na profesionální práci (případně u dětí na školní práci) a na mimopracovní čas.

Mimopracovní dobu dále rozděluje Dumazedier na čas věnovaný povinnostem a činnostem s nimi spojenými, na polovolný čas, pro který jsou charakteristické činnosti, které sice děláme ve volném čase, ale zároveň sledují nějaký jiný cíl, a na volný čas, který slouží k uspokojování našich zájmů a potřeb.

Jako příklad aktivit typických pro polovolný čas uvádí Dumazedier studium odborné literatury, drobné práce za úplatu, pěstování plodin za účelem zisku, lov zvěře či rybolov pro zisk, práce pro rodinu, příbuzné a známé, případně práce pro různé spolky nebo organizace.

1.3 Vlastnosti volného času

Volný čas má své charakteristické vlastnosti. Můžeme o něm říci:

- Volný čas osvobozuje, jedná se o svobodnou volbu člověka, osvobozuje jej od povinností určitého druhu.
- Volný čas podléhá determinujícím faktorům ve společnosti.
- Volný čas uspokojuje osobní požadavky. Volný čas osvobozuje od závazků společnosti, umožňuje rekreaci a zbavit se únavy, nudy nebo stereotypů, jež přináší běžný život v práci nebo v rodině.
- Volný čas je nezinteresovaný. Volný čas nemá žádný zistný cíl jako profesionální práce, žádný utilitární cíl jako povinnost v domácnosti, žádný ideologický nebo přesvědčovací cíl, jako má za úkol politika nebo církev.
- Volný čas je hedonistické povahy, je vymezen kladně ve vztahu k potřebám jednotlivce. Jedním z hlavních charakteristických rysů volného času je pomáhat nalézt jedinci radost a potěšení.

(Dumazedier, 1966)

1.4 Činitelé a limity ovlivňující volný čas

Volný čas je ovlivňován a limitován různými vlivy. Tyto faktory můžeme rozdělit do dvou velkých skupin, a to na činitele vnitřní a činitele vnější. Vnitřní faktory vycházejí z charakteristiky naší osobnosti, vnější faktory zahrnují jevy, jež existují nezávisle na naší vůli. (Vyhnálková, 2013)

Mezi vnitřní činitele, které ovlivňují trávení volného času, můžeme zařadit:

- věk a pohlaví,
- zdravotní stav a fyzická kondice,
- psychická charakteristika.

Vnější činitelé, kteří ovlivňují trávení volného času, jsou:

- rodina a sociální skupina,
- místo bydliště,
- celospolečenské podmínky,
- masmédia.

(Vyhnálková, 2013)

1.4.1 Vnitřní činitelé volného času

Jedním z podstatných činitelů, jak trávíme volný čas, je věk. Předškolní dítě tráví velkou část volného času hrou. Předškolní dítě nemá většinou moc povinností, a tak volný čas představuje větší část denní činnosti.

Po nástupu do školy děti začínají vnímat rozdělení času. Jejich převážně volný čas se rozdělil, a to na čas pracovní kam můžeme zařadit školu, školní povinnosti, přípravu na vyučování a domácí úkoly, a čas volný (víkendy a prázdniny), který využívají ke hře, rekreaci a setkávání s kamarády. Děti mladšího školního věku mají hodně zájmů, ale jejich zájem o činnost může být charakterizován jako povrchní a přelétavý. O volném čase mladších školních dětí rozhodují často rodiče. Starší školní děti hledají vlastní identitu a seberealizaci. Zkoušejí různé volnočasové aktivity a objevují nové možnosti, jak trávit svůj volný čas. (Spousta, 1994).

Šerák (2009) poukazuje na fakt, že mladí lidé ve věku kolem 17 let mají oproti jiným věkovým skupinám mnohem více volného času. V tomto věku jsou velice aktivní a často zkouší nové volnočasové aktivity. V dospělosti, kdy přibývá rodinných i pracovních povinností, je množství volného času omezeno a počet volnočasových aktivit klesá.

Dospělý věk mezi třicátým a čtyřicátým rokem je zaměřen na zakládání rodiny a starost o ni a také na rozvoj profesní kariéry v zaměstnání. Období mezi čtyřicátým a padesátým rokem se zaměřuje na sebevzdělávání v rozličných oborech, případně na rozšiřování obzorů například pomocí cestování. V pozdním věku se dostává do popředí zdravotní stav a také bilancování nad prožitým životem. (Spousta, 1994)

Dalším vnitřním faktorem, který ovlivňuje naše trávení volného času, je pohlaví. Šerák (2009) upozorňuje na skutečnost, že ženy na rozdíl od mužů se více soustředí na rodinu a péči o domov. Častěji navštěvují koncerty, divadla a jiné kulturní akce. Rády čtou a tráví volný čas ve společnosti kamarádek. Pro muže jsou typické některé individuální aktivity, například sběratelství, dále mají muži rádi sportovní činnost, zvláště kolektivní sporty a ve volném čase se sebevzdělávají.

Také Spousta (1994) si všímá rozdílnosti, jak obě pohlaví přistupují k trávení volného času. Ženy často preferují volnočasové aktivity na veřejnosti a ve společnosti jiných, kdežto muži dokáží trávit svůj volný čas sami. Spousta zároveň upozorňuje na fakt, že v současné době se často ženy věnují volnočasovým aktivitám, které byly dříve vyhrazeny pouze mužům.

Spousta (1994) uvádí dva hlavní limitující faktory, které ovlivňují trávení volného času. Jedná se o fyzickou kondici a zdravotní stav. Tyto faktory neovlivňují jenom možnosti, jak trávit volný čas, ale přímo ovlivňují i kvalitu života.

Psychická charakteristika konkrétního jedince ovlivňuje trávení volného času. Z kognitivních jevů a procesů to je například inteligence, představitost, paměť nebo kreativita. Dalším prvkem může být náš emociální stav. Velký význam má i naše vůle, morálka, ale i charakter, temperament a hodnotová orientace. (Vyhnálková, 2013)

Také Spousta (1994) poukazuje na důležitost psychická kondice, kterou ovlivňuje především inteligence, temperament, aktivita a energičnost jedince. Pávková (2002) zdůrazňuje, že jedním z faktorů, který ovlivňuje trávení volného času, je psychická pohoda a osobnostní charakteristiky, mezi které řadí hodnotovou orientaci, psychickou výbavu, temperament a strukturu zálib konkrétního člověka.

1.4.2 Vnější činitelé volného času

Každá sociální skupina, do které lidé patří, ovlivňuje trávení volného času svých členů. Pro každou sociální skupinu je typické, že má svůj žebříček hodnot, které ovlivňují chování jejich členů a také to, jak tito členové tráví svůj volný čas. Největší vliv má rodina, která orientuje své členy tím, že určuje, které volnočasové aktivity jsou žádoucí a které ne. Také síť kamarádů a přátel ovlivňuje způsob, jak trávíme volný čas, a u dětí a mládeže je také důležitým faktorem vrstevnická skupina. (Šerák, 2009)

Stále existuje veliký rozdíl mezi tím, jak tráví svůj volný čas lidé na vesnici a lidé ve městě. Bez ohledu na vzdělání, vykonávanou profesi a společenské postavení se věnují lidé na vesnicích velmi často kutilství, zahradničení a péči o dům. Zatímco ve městě se právě náplň volného času liší u jednotlivých lidí podle vzdělání, profese, věku nebo místa bydliště. Lidé ve městě mají širokou nabídku volnočasových aktivit a tyto aktivity jsou snadno dostupné. Na vesnici velmi často volnočasové aktivity přímo souvisí s dobrovolnickou činností, jinými slovy, co si lidé na vesnici nezorganizují, to neproběhne. Také nabídka rozličných kulturních akcí je buď velmi omezená nebo hůře dostupná. (Šerák, 2009)

Další skupina faktorů, která ovlivňuje trávení volného času, jsou celospolečenské podmínky. Sem můžeme zařadit naše vzdělání, profesní ukotvení a příslušnost ke společenské

vrstvě, ale také materiální, technickou a kulturní úroveň dané společnosti. Velkou roli má také stát, jenž může oblast volného času podporovat nebo omezovat. (Šerák, 2009 a Vyhnálková, 2013)

Vzdělanější lidé upřednostňují volnočasové aktivity jako sport, četba, sebevzdělávání, rozmanité kulturní akce a procházky v přírodě, méně často navštěvují hospodská zařízení, pasivně sledují televizi či se věnují ručním pracím. S vyšší vzdělaností ale také klesá množství volného času z důvodu velkého pracovního vytížení. (Šerák, 2009) Stejný autor si také všímá vztahu mezi tím, jak trávíme volný čas a jakou práci vykonáváme. Jinak tráví volný čas člověk, který má spíše sedavé zaměstnání nebo ten, který je v práci vystaven velké stresové zátěži než lidé, kteří vykonávají fyzicky náročnou pracovní činnost.

Velký vliv na trávení volného času, a to všech generací včetně té nejmladší, mají masmédiá a moderní informační a komunikační technologie. Sem můžeme zařadit sledování televize a rozhlasu, případně sledování seriálů, filmů, videoklipů a videí na internetu, poslech hudby, komunikaci pomocí chytrého telefonu, práci na počítači, internet a různé sociální sítě a platformy. Prostřednictvím masmédií, hlavně televize a internetu, se může jedinec vzdělávat, ale také může přijímat pozitivní hodnoty a postoje. (Vyhnálková, 2013) Masmédia zastávají i významnou funkci rekreativní a komunikativní. (Spousta, 1994). Taktéž Pávková (2002) vnímá hromadné sdělovací prostředky jako důležitý faktor, který ovlivňuje, jak tráví volný čas děti a mládež. Všímá si pozitivních stránek masmédií, jako je možnost vzdělávat se, přijímat nové informace a inspirovat se, ale také upozorňuje na negativní vlivy, jako je pasivní trávení volného času sledováním televize, negativní obsah pořadů a neúměrná délka trávení volného času u televize. Dnes bychom doplnili nejen u televize, ale u počítače a chytrých telefonů.

Vyhnálková (2013) se více věnuje moderním technologiím, kam můžeme zařadit počítače, chytré telefony, internet a různé sociální sítě. V naší společnosti nové informační a komunikační technologie nejsou jenom zábavným doplňkem a prostředkem učení. Jsou také zdrojem, kde hledáme informace, zábavu, přátelství, sdílíme své životy a životy příbuzných a známých. Autorka také upozorňuje na negativní stránku masmédií a moderních technologií. Může se jednat o nízkou estetickou, a hlavně mravní úroveň pořadů, nepravdivé, neobjektivní a zavádějící informace, zdravotní problémy způsobené dlouhodobým sledováním televize a internetu, omezení sociálních kontaktů, nedostatečná komunikační dovednost v reálném světě a riziko šikany a kyberšikany. (Vyhnálková, 2013)

1.5 Funkce volného času

Jak uvádí Knotová (2011), na funkce volného času se můžeme podívat ze dvou úhlů pohledu. První úhel pohledu je význam volného času pro společnost a druhý úhel význam volného času pro jednotlivce. Různí autoři vnímají funkce volného času takto:

Dumazedier (1966) uvádí tři základní funkce volného času, které jsou navzájem propojené. Jedná se o odpočinek, který přináší zotavení a odstranění únavy, o rozptýlení, které přináší zábavu a uvolnění, a o rozvoj lidské osobnosti.

Osm funkcí volného času vymezil i německý pedagog volného času Opaschowski (1994, in Knotová 2011). Opaschowski nehovoří přímo o funkcích, ale o volnočasových potřebách. Jedná se o:

- rekreaci – zotavení, uvolnění, odpočinek, osvobození od zátěže,
- kompenzaci – vyvážení jednostrannosti, odstraňování zklamání a frustrací,
- výchovu a další vzdělávání – poznávání, učení, zvědavost, změna a rozvoj osobnosti,
- kontemplaci – klid, meditace, rozjímání, hledání smyslu života,
- komunikaci – sdílení, kontakt, vztahy, láska, sociální kontakty a partnerství,
- participaci – účast, angažovanost, spoluzodpovědnost, solidarita,
- integraci – společnost, kolektivní vztahy, sociální učení, bezpečí, sounáležitost,
- enkulturaci – kreativní rozvoj, fantazie, kulturní rozvoj, tvůrčí činnost.

Na Opaschowského navazuje Kratochvílová (2004). Její pojetí je oproti Opaschowskému více zaměřeno pedagogicky, klade větší důraz na funkce volného času spojené s edukativní činností. Funkce rozděluje do pěti oblastí:

- Zdravotně–hygienická funkce slouží k odpočinku a dodržování zdravého životního stylu. Kompenzuje zátěž organismu vniklou během pracovní činnosti nebo ve škole.
- Seberealizační funkce napomáhá k tomu, že člověk může ve volném čase rozvíjet své zájmy, uspokojovat a rozvíjet své potřeby. Tato funkce klade důraz na rozvoj a kultivaci jedince.
- Formativně výchovná funkce se zaměřuje na výchovnou činnost během volnočasových aktivit. Tato funkce pozitivně ovlivňuje a pomáhá utvářet osobnost jedince.

- Socializační funkce umožňuje navazovat sociální kontakty a věnuje se vztahům ve skupině. Tato funkce nám napomáhá, že trávíme volný čas ve společnosti lidí, ať se jedná o vrstevníky či lidi s obdobnými zájmy.
- Preventivní funkce se soustředí na možné rizikové chování. Znamená možnost a příležitost trávit volný čas přínosnými aktivitami, které napomáhají ochraňovat před špatnými vlivy a zabraňují vzniku sociálně-patologických jevů.

Jiné rozdělení funkcí volného času přináší Hofbauer (2004). Jako důležitou vnímá funkci sociální, terapeutickou a ekonomickou. Nejenomže volný čas umožňuje navazovat a rozvíjet kontakty v různých sociálních skupinách, také chrání naše zdraví a vede nás ke zdravému životnímu stylu, v neposlední řadě také volný čas má velké ekonomické dopady na společnost.

Také Spousta (2007) se věnuje funkcím volného času velmi podrobně. Dělí funkce do pěti oddílů. Kompenzačně-rekreační funkce slouží k zotavení organismu, přináší oddech, pomáhá nahrazovat úbytky mentální a fyzické energie. Terapeutická funkce uvolňuje napětí, regeneruje, zklidňuje a navozuje klid. Formativně-výchovná funkce pomáhá spoluutvářet postoje a názory a podílí se na kultivaci jedince. Kreativní funkce rozvíjí cit a vnímavost pro krásu a smyslové vnímání. Funkce axiologická otevírá prostor pro sebepoznání a také reprezentuje duchovní, společenskou a ekonomickou hodnotu.

1.6 Činnosti ve volném čase

Volný čas umožňuje vykonávat rozličné činnosti, které napomáhají uspokojovat naše zájmy a potřeby. Nabídka činností, které lze vykonávat ve volném čase, je velice pestrá a každý autor používá jiné dělení.

Francouzský sociolog Dumazedier (1962) dělí činnosti ve volném čase do pěti skupin:

- Manuální činnosti, které rozvíjejí manuální zručnost.
- Fyzické činnosti, kam řadí sport, cestování a turistiku.
- Estetické činnosti, které rozvíjejí krásno.
- Intelektuální činnosti, které rozvíjejí duchovno a intelekt.
- Sociální činnosti se zaměřují na vztahy a společnost.

Duffková (2008) popsala činnosti, které lze provozovat ve volném čase. Jsou to kulturní, sportovní, společenské a sociální, výchovné, veřejné, rekreační a cestovatelské a specifické činnosti.

Kulturní činnosti dále autorka rozděluje podle různých kritérií. První členění je pasivní a aktivní přístup člověka. K pasivnímu přístupu řadí Duffková sledování televize nebo poslech hudby, k aktivnímu přístupu patří nejenom návštěva divadel, koncertů a výstav, ale také činnosti, kdy člověk sám něco tvoří, například zpívá, hraje na hudební nástroj nebo hraje divadlo. Dále rozděluje kulturní činnosti na receptivní, kdy jedinec přijímá určité kulturní hodnoty, a perceptivní kulturní činnosti, kdy jedinec sám provozuje kulturní činnost, například zpívá nebo maluje.

Do sportovních činností patří veškeré pohybové aktivity. Zde Duffková řadí nejenom klasické sportovní aktivity, ale také nenáročné vycházky, turistiku, rekreační sportování, ale i adrenalinové aktivity.

Společenské a sociální činnosti nám napomáhají utvářet a udržovat mezilidské vztahy a sociální kontakty.

Vzdělávací činnosti mohou mít rozdílnou povahu. Duffková zde zmiňuje individuální sebevzdělávání, jako příklad uvádí čtení literatury nebo získávání informací z internetu, zájmové vzdělávání, institucionální vzdělávání například studium univerzity třetího věku nebo návštěva přednášek.

Veřejné činnosti představují jakýkoliv typ angažování se člověka ve veřejných záležitostech. Patří sem aktivní zapojení do politiky, práce pro obec, komunitu nebo spolky či ekologické aktivity.

Rekreační a cestovatelské činnosti pokrývají široké spektrum činností. Sem patří chataření a chalupaření, kutilství, zahrádkaření, houbaření, cestování, koníčky a rukodělné činnosti.

Nakonec do specifických činností autorka zahrнула činnosti na internetu, trávení volného času u počítače, hraní společenských, počítačových her, virtuální hry a hraní her na hrdiny. (Duffková, 2008)

1.7 Hudební volnočasové činnosti

Pro předloženou práci je důležitá jedna skupina volnočasových činností, a to hudební volnočasové aktivity. V této práci jsou pojmy hudební činnosti a hudební aktivity vnímány jako synonyma. Tyto pojmy mají stejný obsah. Následující kapitola objasňuje definici hudebních činností, zabývá se jejich členěním a představuje hudební činnosti, které lze ve volném čase realizovat. Pojem hudební činnosti můžeme vnímat rozličným způsobem. Někdo tento pojem vnímá jako práci s hudbou, jiný člověk tento termín interpretuje jako aktivity s hudebním doprovodem. Různí autoři definují hudební činnosti takto:

Sedlák a Váňová (2013) definují hudební činnosti z psychologického hlediska jako komunikaci jedince s hudbou, kterou může vnímat, přijímat nebo se podílet na vlastní produkci. Pro hudební činnosti jsou charakteristické nejenom psychické, ale i behaviorální obsahy. Pokud se podíváme na hudební činnosti z pedagogického hlediska, můžeme použít definici Zezuly, Janovské a kolektivu (1990), kteří vnímají hudební činnost jako nejúčinnější prostředek pro rozvoj hudebních schopností a hudebnosti jedince. Dále vnímají hudební činnosti jako nenahraditelnou a velice důležitou složku výchovy, potřebnou pro harmonický a komplexní rozvoj osobnosti.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání popisuje hudební činnosti jako činnosti navzájem propojené, které se vzájemně ovlivňují a doplňují. Hudební činnosti rozvíjejí ve svém propojení celkovou osobnost žáka, především rozvíjejí jeho hudebnost a individuální hudební schopnosti a dovednosti v oblastech sluchových, pěveckých, hudebně pohybových, hudebně tvořivých, rytmických, intonačních, instrumentálních a poslechových. (MŠMT, 2017)

Z výše uvedených definic je patrné, že hudební činnosti se výrazně podílí na rozvoji osobnosti jedince, ovlivňují duševní, fyzické a hudební stránky člověka a zároveň obohacují a formují jeho život.

Hudební činnosti se realizují ve dvou rovinách:

- Rovina vnější neboli předmětná zahrnuje aktivity viditelné či slyšitelné.
- Rovina vnitřní neboli psychická zahrnuje emoční a kognitivní procesy, které vznikají při vnímání hudebních podnětů.

(Sedlák a Váňová, 2013)

Hudební činnosti můžeme rozdělit podle uměleckého přístupu, a to na tvorbu, jejímž výsledkem je vznik nového hudebního díla, interpretační činnosti, kterou dělíme na vokální a instrumentální, a hudební percepci a apercepci, které nám napomáhají vnímat, případně porovnat hudební dílo. (Sedlák a Váňová, 2013)

Z hlediska hudební výchovy rozlišujeme hudební činnosti na vokální (pěvecké), poslechové, instrumentální a hudebně-pohybové. (Sedlák a Váňová, 2013)

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání tyto hudební činnosti blíže upřesňuje:

- Vokální činnosti jsou založené na práci s hlasem, při nichž dochází ke kultivaci pěveckého a hlasového projevu.
- Instrumentální činnost se věnuje hře na rozličné hudební nástroje.

- Hudebně-pohybové činnosti napomáhají ztvárnit hudbu pohybem a reagovat na hudební podněty pomocí tance či gest.
- Poslechové činnosti učí vnímat hudbu, poznávat ji ve všech žánrových, stylových a funkčních podobách a také učí hudbu analyzovat a interpretovat.

(MŠMT, 2017)

Drábek (2004) rozděluje hudební činnosti na činnosti poslechové (percepční), činnosti reprodukční, které dále dělí na činnosti vokální a instrumentální, činnosti hudebně pohybové a činnosti hudebně tvořivé, kam řadí improvizaci a elementární kompozici.

Ve volném čase se můžeme setkat s dalšími hudebními aktivitami, které jsou sice spojeny s hudbou, mají však spíše výrobně technický charakter. Sedlák a Váňová (2013) sem řadí výrobu hudebních nástrojů, nahrávání a mixování hudby nebo reprodukci hudby pomocí technických zařízení.

2 Hodnoty

Druhá kapitola se věnuje základnímu pojmu této práce, a to hodnotám. Představuje základní definice hodnot, seznamuje s možnostmi, jak hodnoty třídit a klasifikovat, a také vymezuje základní funkce hodnot.

2.1 Definice hodnot

Pojem hodnota je velice široký a má mnoho významů. Tento pojem najdeme v různých vědních oborech, například v ekonomice, psychologii, sociologii, filozofii, pedagogice i v oblasti sociální práce. Pokaždé je jinak vysvětlován a chápán, podle toho, v jaké souvislosti je uváděn. Z těchto důvodů neexistuje jediná obecně přijímaná definice hodnot. Do své práce jsem vybral definice z vědeckých oborů a od autorů, kteří jsou významní pro hlavní téma této práce.

V psychologickém slovníku je hodnota definována jako vlastnost, kterou jedinec přisuzuje určité věci, události nebo činnosti, a zároveň napomáhá uspokojovat jeho potřeby a zájmy. (Hartl, Hartlová, 2000)

Sociální psychologie chápe hodnotu jako konkrétní míru důležitosti, kterou jedinec přisuzuje určitým věcem, jevům nebo jiným lidem. (Průcha, 2013) Obě definice poukazují na to, že konkrétní člověk sám rozhoduje, která hodnota je pro něho důležitá a která nikoliv. Každý člověk si vytváří svou hierarchii hodnot na základě určitých kritérií.

Pokud se na hodnoty podíváme z pohledu psychologie, můžeme použít definici Cakirpaloglu, který definuje hodnoty jako „*specifickou psychickou kategorii, která tvoří poměrně stabilní trvalou strukturu osobnosti významnou pro individuální, sociální a historickou realizaci člověka. Hodnoty představují přesvědčení o dobrém nebo prospěšném, ale také o špatném nebo nežádoucím, které regulují individuální nebo skupinovou aktivitu*“. (Cakirpaloglu, 2009) Stejný autor Cakirpaloglu (2004) definuje hodnoty: „*Hodnoty představují systém získaných dispozic člověka jednat nebo směřovat k cíli v souladu s žádoucností, kterou určují podmínky existence*.“ (Cakirpaloglu, 2004)

Gordon Willard Allport (1960) vnímá hodnoty jako základní přesvědčení o tom, co je a není v životě důležité.

Milton Rokeach (1973) definuje hodnoty jako základní standardy a kritéria, které napomáhají člověku ke správnému jednání a chování, ovlivňují jeho úsudek, výběr a přístup a také mu usnadňují hodnocení vlastního chování a také srovnávání sebe sama s ostatními lidmi.

Schwartz a Bilský (1987) definují hodnoty takto: „*koncepty nebo přesvědčení, které se vztahují k žádoucím koncovým stavům či chování, překračují specifické situace, řídí volbu nebo*

hodnocení chování a jevů a jsou uspořádány podle relativní důležitosti“. Rokeach spolu se Schwartzem a Bilským vyzdvihují ve svých definicích to, že naše přijaté hodnoty ovlivňují i naše postoje a chování a napomáhají nám orientovat se v určitých situacích. Opět je zdůrazněna potřeba určitého uspořádání hodnot podle důležitosti.

2.2 Klasifikace hodnot

Každá vědní disciplína používá svoji terminologii, ale také má potřebu třídit jednotlivé poznatky. Vhodným systematickým uspořádáním existujících poznatků o hodnotách můžeme vytvářet větší pojmové celky. Tím, že budeme využívat jasná kritéria pro zařazení, umožní nám tento systém zobecňovat poznatky a vytvářet teorie, případně porovnávat již známe koncepty. V odborné literatuře najdeme různé klasifikace hodnot, záleží na oboru, podle kterého jsou hodnoty posuzovány,

Na klasifikace hodnot se můžeme dívat různým způsobem. Jak uvádí psychologové Dobrovolská a Duplinský (1981), klasifikace hodnot můžeme chápat jako logické utřídění jednotlivých teorií, jako typologii hodnot anebo jako proces hodnocení. Tito autoři pak dělí hodnoty na pozitivní, což jsou ty, které vyvolávají kladné emoční pocity u člověka, a hodnoty negativní, které působí na člověka nepříjemně. Poslední skupinou jsou hodnoty neutrální, což jsou hodnoty, které na člověka nijak nepůsobí.

Nejobecnější klasifikaci hodnot uvádí ve svém Psychologickém slovníku Hartl a Hartlová (2000), kde hodnoty dělí na hodnoty absolutní, což jsou takové, které jsou uznávány napříč kulturami, a na hodnoty relativní, které jsou v různých kulturách různé a zohledňují individuální a skupinové zájmy. Obdobně jednoduché dělení uvádí Laca (2013) na hodnoty materiální a na hodnoty duchovní. Přitom poukazuje na fakt, že obě dvě skupiny hodnot jsou na sobě závislé a jedna bez druhé nemůže existovat.

Vídeňský lékař a psycholog Viktor Emil Frankl (2006) použil jinou kategorizaci hodnot. Rozdělil hodnoty do tří skupin na hodnoty tvůrčí, hodnoty zážitkové a hodnoty postojové. Toto uspořádání hodnot má hierarchickou podobu, kdy nejnižší a zároveň nejlépe dosažitelné jsou hodnoty tvůrčí, zatímco hodnoty postojové jsou označovány jako hodnoty nejvyšší kvality.

Tvůrčí hodnoty se dají charakterizovat jako hodnoty nejdostupnější. Pomocí nich předáváme něco svému okolí, světu. Člověk tvůrčí hodnoty naplňuje svou činností; nemusí se jednat o uměleckou činnost, často jde o běžnou denní aktivitu. U těchto hodnot nejde tak o jejich vznešenost, naopak mnohem důležitější je, jakým způsobem tyto hodnoty naplňujeme.

Zážitkové hodnoty charakterizujeme jako hodnoty, které člověk přijímá od svého okolí. Autor zde řadí krásu přírody, umění ve všech podobách, moudrost, radost, potěšení a hlavně lásku.

Postojové hodnoty tvoří vrchol pyramidy a přicházejí na řadu, pokud nemůžeme tvořit nebo přijímat zážitky. Frankl jako příklad uvádí různé mezní životní situace u člověka, jako je těžká nemoc, utrpení, nesvoboda či smrt. Postojové hodnoty umožní člověku přijímat vzniklou situaci statečně a důstojně a zároveň mu jeho postoj a přijaté hodnoty umožní nalézt smysl života. (Frankl, 2006)

Se zajímavou klasifikací hodnot přišel Gordon Willard Allport (1960) a jeho kolegové Vernon a Lindzey. Tito autoři navázali na Eduarda Sprangera a rozdělili hodnoty do šesti skupin: teoretické, ekonomické, estetické, sociální, politické a náboženské hodnoty.

- Teoretické hodnoty představují hodnoty zaměřené na získávání znalostí a odborného růstu. Pro teoretické hodnoty je důležitá pravda, racionalita, věda, filozofie a kritický přístup k životu.
- Ekonomické hodnoty se zaměřují na vše pragmatické a užitečné.
- Estetické hodnoty nám pomáhají objevovat krásu, dokonalost a harmonii.
- Sociální hodnoty jsou spojené se společností a rodinou. Sem řadíme kooperaci, altruismus, ale také rodinné soužití a přátelství nebo lásku.
- Politické hodnoty jsou zaměřené na získání moci a postavení a také hodnoty zahrnující dosahování vlivu či uznání.
- Náboženské hodnoty nám rozvíjejí naši osobnost. Patří sem například víra, mravnost a ztotožnění s morálními principy.

(in Göbelová, 2008)

U Stanislavy Kučerové (1996) můžeme vyzorovat podobnou klasifikaci hodnot jako u Allporta. Autorka se zaměřuje na klasifikaci hodnot podle dimenzí, v nichž člověk prožívá svět. Dělí hodnoty na přírodní, tyto pak ještě dělí do podkategorie hodnoty vitální a životní a do podkategorie hodnoty sociální. Dále dělí hodnoty na civilizační hodnoty a hodnoty duchovní.

- Hodnoty vitální, životní nám napomáhají udržet, zachovat a rozvinout život jedince. Řadíme sem přírodní podmínky, zdraví, fyzickou zdatnost, svěžest a uspokojení smyslů.

- Hodnoty sociální vyplývají ze vztahu člověka k druhým lidem, ale i k sobě samému mezi nimi. Sem řadíme mezilidské vztahy, city, potřebu uplatnit se, být uznáván a oceňován.
- Civilizační hodnoty zbavují člověka závislosti na přírodě a přinášejí mu užitek, komfort a vytvářejí jeho materiální kulturu. Patří sem hodnoty potřebné pro společenské uspořádání (rodina, národ, stát), pro komunikaci (řeč, písmo, sdělení informací), hodnoty založené na výrobě a směně (technika, obchod a ekonomie) a hodnoty společenského poznání (zkušenost, věda).
- Duchovní hodnoty jsou hodnoty ideální a utváří je potřeba hledat podstatu a smysl života. Řadíme sem například morálku a mravnost, náboženství, filosofii, ale také smysl pro krásu, tvůrčí sebevědomí a sebevyjádření, tvořivou práci, intelektuální rozvoj a vzdělanost.

(Kučerová, 1996)

Milton Rokeach rozdělil v 70. letech 20. století hodnoty na dva druhy, a to na hodnoty cílové a instrumentální. Cílové hodnoty vymezují konečný stav, tedy stanovený cíl a to, o co má jedinec usilovat. Mezi tyto hodnoty se řadí například spokojenost, krása, společenské uznání či moudrost. Instrumentální hodnoty jsou prostředky a možnosti dosažení stanovených cílů. Jedná se tedy o způsoby chování či jednání jedince. Mezi tyto hodnoty se řadí například ctižádostivost, sebekontrola, ochota, poctivost či nezávislost. (Prudký 2009)

Shalom H. Schwartz ve své teorii základních hodnot definuje deset hodnotových typů a jejich hlavní motivační cíle. Jedná se o univerzálnost, benevolenci, tradici, konformismus, bezpečnost, moc, úspěch, požitkářství, stimulaci a samostatnost.

- Univerzalismus vyjadřuje pochopení, uznání, toleranci, ochranu životního prostředí a lidského blahobytu. Řadíme sem moudrost, rovnost, ochranu životního prostředí, jednotu s přírodou, svět krásy, toleranci, sociální spravedlnost, mírový svět a vnitřní harmonii.
- Benevolence usiluje o zachování a posílení prosperity lidí, se kterými je člověk v každodenním kontaktu. Můžeme zde zařadit ochotu, čestnost, odpuštění, oddanost, zodpovědnost, duchovnost, skutečné přátelství, citovou a duchovní intimitu a smysl života.
- Tradice představuje úctu k tradicím, podřízení se životním okolnostem, pokoru, ale také mírnost, zbožnost a odpoutání se od světských zájmů.

- Konformismus je založen na poslušnosti, úctě k rodičům a starším lidem, zdvořilosti, sebeovládání a dodržování společenských norem.
- Bezpečnost definuje touhu po bezpečí, harmonických vztazích a stabilitě ve společnosti. Představují ji hodnoty: čistota, národní bezpečnost, opětování služeb, sociální pořádek, bezpečnost rodiny a pocit sounáležitosti, zdraví.
- Cílem pro moc je získání společenského statusu, mít bohatství a vliv, ovládat zdroje a lidi.
- Úspěch představuje úspěšnost, schopnosti, ale také ctižádostivost, vlivnost a inteligenci.
- Požitkářství představují hodnoty, kterou jsou spojené s osobním potěšením, smyslovými požitky, zábavou, užíváním si života a s nestrídmostí.
- Stimulace je touha po vzrušení, novinkách a životních výzvách. Sem patří hodnoty jako jsou odvaha, pestrý život a vzrušující život.
- Samostatnost tvoří nezávislé myšlení a jednání, zvědavost, tvořivost, svoboda, volba vlastních cílů, nezávislost a sebeúcta.

(Schwartz, 2012 a Řeháková, 2006)

2.3 Funkce hodnot

O hodnotách můžeme uvažovat z různých pohledů. Můžeme je různě dělit, třídit, posuzovat podle oborů. Jedním z kritérií může být i to, že se zaměříme na jejich funkce. Cakirpaloglu (2009) uvádí, že uvažujeme-li o hodnotách z hlediska jejich funkce, tak každá hodnota, která je pro nás důležitá, zastává v našem životě i určitou funkci.

Uvedený autor dělí hodnoty podle jejich funkčnosti na individuální a sociální podle toho, jak velký mají vliv na jednotlivce a na společnost. Tyto funkce se často navzájem prolínají a ovlivňují.

Individuální funkce hodnot:

- Funkce zaměřující se na podpoření adaptace jedince na fyzické a sociální podmínky. Řadíme sem ty hodnoty, pomocí nichž se dokážeme orientovat v nových situacích. Tyto hodnoty člověk přijímá v procesu socializace jako dané nebo je získává pomocí vlastní zkušenosti. Díky této funkci hodnot se dokážeme orientovat v konkrétní situaci, můžeme řešit konflikty a problémy nebo zaujmout stanovisko k dané problematice.

- Funkce překonávání vlastní existence. Tyto funkce pomáhají jedinci v individuálním růstu. Abychom rozvíjeli tuto vlastnost, musíme zapojit do hodnocení sebevědomí, vědomí žádoucnosti, seberegulaci a logické i abstraktní myšlení. Tato individuální funkce má význam pro naše cíle a stavy s nejvyšší potřebností.

Společenské funkce hodnot:

- Funkce sociální integrace. Tato funkce souvisí s procesy udržení skupiny či celé společnosti. Můžeme sem řadit sociální stabilitu, efektivitu, sociální kohezi a podobné jevy skupinové dynamiky. Dále sem patří také sociální kontrola a sociální prevence závadového chování.
- Funkce sociální racionalizace hraje významnou roli v dynamice společnosti. Hodnota slouží k ospravedlnění společenských zájmů prostřednictvím společenské podpory. Díky rozumovému odůvodnění určitých zájmů jednotlivých skupin či společenských vrstev dochází k přenosu do hodnotového obsahu většinové společnosti.

(Cakirpaloglu, 2009)

Pokud se podíváme na funkce hodnot ze sociologického pohledu, zaujmou nás funkce, které uvádí Prudký (2009):

- Hodnoty jako stavební kameny kultury. Pokud chceme definovat konkrétní kulturu, vždy musíme zohlednit, jaké hodnoty daná kultura akceptuje. Můžeme říci, že hodnoty a kultura k sobě nerozlučně patří a mohou i splývat. Získané poznatky o hodnotách určité společnosti nám pomáhají poznat danou společnost.
- Hodnoty jako součást utváření obsahu sociálních fenoménů a vztahů. Hodnoty a normy slouží jako obsahový základ celého sociálního i osobnostního systému. Rozpoznání přijatých a sdílených hodnot nám pomáhá porozumět obsahu sociálních aktivit jednotlivců a také pochopit, jak jsou uspořádané skupiny nebo celé společenství.
- Hodnoty jako jeden z definičních znaků osobnosti. Pokud chceme dobře poznat jedince, musíme poznat jaké hodnoty jsou pro něj důležité. Co utváří jeho motivaci, potřeby, formuje jeho osobnost, jak se chová, jaké má vlohy, schopnosti a dispozice.

- Hodnoty jako zdroj motivace a chování. Hodnoty jsou také zdrojem motivace a chování jednotlivce. Hodnoty jsou úzce provázány s motivační strukturou osobnosti. Hodnoty ovlivňují i naše chování, kdy lze vysledovat vazbu přijatých hodnot na naše vzorce chování.
- Hodnoty jako součásti identifikátorů skupiny či etnika, společenství nebo i institucí. Společnost se identifikuje pomocí sdílených hodnot dovnitř i vně skupiny. Sdílené hodnoty, které směřují dovnitř skupiny jsou úzce spjaté s kulturou skupiny. Vnější identifikace je propojená s funkcí hodnot jako zdrojů sociální odlišnosti a také sociální soudržnosti. Identita je zde chápána jako přijetí určitých shodných hodnot, motivů a ideálů skupinou nebo společenstvím. Bez poznání sdílených hodnot nelze tyto identity rozpoznat, nelze se s nimi ani ztotožnit, ani je rozporovat a nemůžeme na ně ani působit.
- Hodnoty jako zdroje sociální a kulturní soudržnosti. Hodnoty, které vyznává společnost, tvoří obsahový základ sociální soudržnosti i základ pro různé činnosti posilující či oslabující sociální soudržnost ve společnosti nebo v jejích částech.
- Hodnoty jako zdroje a charakteristiky rozvrstvení a hierarchizace společnosti. Veliký vliv na podobu a strukturu přijatých hodnot má i to, v jakém sociálním prostředí žije daný jedinec, skupina či společenství. Hodnoty a navazující normy můžou působit v dané společnosti jako zdroj obsahu sociálních rolí, zdroj uspořádání nebo jako zdroj konfliktů a sociálního napětí.
- Hodnoty jako atribut morálky. Pomocí této funkce hodnot přímo vymezujeme morálku. Funkce hodnot jako znak morálky je nejčastějším pohledem, který je s hodnotami spojován.
- Hodnoty jako základy politických filozofií a ideologií. Tato funkce je odlišná od předchozích. Jde o funkce hodnot v určité vědní disciplíně. Jde o pohled na hodnotová východiska, které se promítají do různých ideologií. Ukazuje nám, na jakých hodnotách stojí konkrétní politický systém. Může také upozorňovat na váhu hodnot v různých společenských oblastech, například ve filozofii výchovy či konceptů školství a vzdělávání.

(Prudký, 2009)

3 Hodnotová orientace

Hodnoty mají velký význam nejen v rámci chování, ale také jednání člověka. Právě hodnoty, kterými jedinec disponuje, tvoří systém hodnot, který je u každého jedince tvořen zcela individuálně s ohledem na jeho výchovu, vzdělávání a dosavadní zkušenosti, kterým musel čelit. Hodnotový systém tak do velké míry ovlivňuje nejen rodina, ale též jeho blízké okolí a další faktory, které na něj v průběhu života působí. O jaké faktory se jedná? Co si vlastně představit pod pojmem hodnotová orientace?

3.1 Definice hodnotové orientace

Vymezit pojem hodnotová orientace není zcela jednoduché. Každý autor chápe tento pojem poněkud odlišně a také k němu přistupuje s ohledem na své zaměření. Sociolog Hudeček (1986) se již před revolucí snažil tento pojem vysvětlit široké veřejnosti. Dle něj je hodnotová orientace chápána jako způsob života jedinců. Každý člověk má nastavenou hodnotovou orientaci podle toho, s jakými situacemi se během svého života setkal.

Dle Průchy, Walterové a Mareše (2013) je hodnotová orientace (hodnotový systém): *„Hierarchicky uspořádaný soubor hodnot, který odráží reálné pořadí (důležitost) hodnot sdílených určitou skupinou populace v určitém období. Je zjišťován speciálními výzkumy, které objasňují např. rozdíly v hodnotových systémech (hodnotových orientacích) mladé generace a dospělých.“*

Obdobně definuje hodnotovou orientaci i Göbelová (2008). Poukazuje na fakt, že pro člověka má každá hodnota určitý význam, ale zároveň tentýž člověk nepovažuje všechny hodnoty za stejně důležité. Hodnotovou orientaci tedy chápe jako *„hierarchicky uspořádaný soubor hodnot, přijatý jedincem, skupinou, společenstvím. Představuje souvislý, stabilní systém hodnot regulujících a usměrňujících chování jedince“*. (Göbelová, 2008)

Pedagog Horák (1997) definuje hodnotou orientaci takto: *„hodnotový systém a hodnotové orientace jsou složitě uspořádanými systémy různých druhů přesvědčení a postojů, které člověk ve vztahu ke skutečnosti zaujímá.“* Dále upozorňuje, že hodnotová orientace má velký vliv ve výchově, kdy pomocí hodnotové orientace se dají snadněji a přesněji vysvětlit příčiny chování jednotlivce. Tím, že budeme znát důvody, proč se v dané situaci člověk chová právě takto, se může velmi zefektivnit výchovný proces. (Horák, 1997)

Autor Laca (2013) uvádí, že ve chvíli, kdy jedinec začne přijímat hodnotový systém a začnou se u něj vytvářet stálé hodnoty, můžeme hovořit o vzniku hodnotové orientace jedince. Tento systém pak slouží především k tomu, že jedinec přiřazuje konkrétním hodnotám určité

vlastnosti. Hodnotová orientace člověka je do značné míry podmíněna vnějšími činiteli, kam můžeme řadit vliv společnosti, určitá zkušenost a učení. Dále vnitřními činiteli, jako je například věk nebo pohlaví jedince.

Dle Schwartze (2006) jedinec svoji hodnotovou orientaci přizpůsobuje svým životním zkušenostem. Dá se říci, že člověk považuje hodnoty, které jsou pro něho snadno dosažitelné za důležitější než hodnoty, jejichž dosažení je obtížné.

Obecně lze říct, že hodnotová orientace je systém hodnot, který je uspořádán podle hierarchického uspořádání hodnot jedince. Tyto hodnoty jsou pro člověka důležité, představují jeho preference v životě a dle nich je také motivován k určitým činnostem. (Sak, Saková, 2004)

Hodnotový systém dospívajícího člověka se utváří ve složitých podmínkách, což je potřeba zdůraznit. U adolescenta na rozdíl od dospělého probíhá zejména vlivem socializace a sociálního zrání. Na jedince nemá vliv pouze jedna hodnota, ale jedná se o strukturovaný systém hodnot. Každá hodnota v hodnotovém systému je spojena s jinými hodnotami, které se navzájem ovlivňují. „*Vliv hodnotového systému je modifikován ostatními složkami osobnosti a společenskými podmínkami, za jejichž působení je hodnota naplňována. Realizovat určitou hodnotu znamená mít také potřebné dovednosti, schopnosti, kompetence.*“ (Sak, Saková, 2004)

Je potřeba zdůraznit, že pojem hodnota a hodnotová orientace není totéž. Hodnotová orientace doplňuje pojem hodnota a lze ji také chápat jako prostředníka pro zkoumání hodnot. Hodnotovou orientaci tak lze chápat z hlediska následujících kategorií:

- Hodnotová orientace vymezuje zaměřenost a zároveň obsah sociální aktivity osobnosti a do velké míry souvisí s procesem utváření motivace.
- Hodnotová orientace je zkoumána jako výsledek sociálního chování osobnosti a představuje výsledek individuálního a společenského hodnotového systému.
- V rámci hodnotové orientace se projevují individuální odlišnosti, jako je věk, pohlaví, sociální příslušnost či úroveň psychické a sociální zralosti.
- Pomocí hodnotové orientace lze pochopit, jak se vybrané jevy a hodnoty odrážejí u konkrétního jedince. Rovněž poukazují na to, jak se dokáže jedinec orientovat v systému hodnot.
- Hodnotová orientace jako činitel motivační sféry osobnosti je spjata s dalšími motivačními činiteli, především s potřebami, zájmy, životními plány a cíli.

(Hudeček, 1986)

Hodnotová orientace patří mezi nejdůležitější součásti osobnosti, jelikož řídí chování a jednání člověka. Hodnotovou orientaci tvoří soustava zájmů, postojů či tendencí se chovat určitým způsobem. Pomocí hodnotové orientace lze rozlišovat, co je správné a co nikoliv, co je podstatné a co nikoliv. Hodnotový systém může být stabilní, ovšem zejména v období dospívání se může výrazně změnit s ohledem na okolní zážitky a události. (Prunner, 2003)

3.2 Vývoj hodnotové orientace

Hodnotová orientace jedince není po celý život stabilní a neměnná, prochází určitým vývojem a postupně se přetváří. Je ovlivňována různými faktory a její vývoj je ovlivněn i životními fázemi, ve kterých se jedinec nachází.

Člověku nejsou hodnoty vrozené, musí se je naučit vnímat, přijímat a osvojovat. Základy hodnot lze datovat do prvních okamžiků života, kdy hodnoty formují zejména rodiče, a pak také např. učitelé, vrstevníci či média, jak bude uvedeno níže. (Fontana, 2010)

Další důležitou etapou života z pohledu vývoje hodnotové orientace je období adolescence. Právě v období adolescence dochází k důležitým změnám v oblasti sociálního zrání, což vede k závěru, že se jedná o velmi významné vývojové období v životě člověka. V tomto období si jedinec vytváří svůj vlastní styl života a rovněž vlastní přístup k životu. Tento přístup může odpovídat očekáváním společnosti, ovšem rovněž může být v rozporu s hodnotami společnosti. Z hlediska vývojové psychologie je zcela zásadní v období adolescence snaha o hledání, přijímání a případně zavrhování konkrétních hodnot, což potvrzuje také autorka Vágnerová (2012), jež uvádí: „*Součástí adolescentního hledání identity je i volba hodnot a norem, které dospívající přijme jako závazné*“.

Dospívající v tomto období zažívá několik proměn a zvrátů. Snaží se najít svoji osobnost, vymezuje své názory a postoje a rovněž se dostává do střetů a zažívá různé životní situace, což vede k sestavování hodnotové orientace člověka. Hodnoty, které jedinec přijme v období adolescence, nejsou totožné s těmi, které má jedinec v dospělosti. Hodnoty postupně procházejí celou řadou změn s ohledem na získané zkušenosti. (Fontana, 2010)

Vývoj hodnotové orientace neprobíhá jen u jednotlivého člověka, ale též v celé jeho generaci. Například na počátku 90. let došlo k radikálním změnám v hodnotové orientaci mládeže vlivem společenských událostí. (Kraus, 2006)

Právě společenské klima má velký význam na budování hodnot u adolescentů. Autor Kraus (2006) dále dodává, že současná generace adolescentů není schopna velkých změn, jelikož došlo ke komercializaci a pragmatičnosti celé této generace. Současná generace mládeže se neumí odpoutat od konzumní společnosti a je současně více tolerantní ke změnám,

k nimž v rámci společnosti dochází. Na základě zkušeností, které jedinec získal v průběhu dospívání, dokáže následně hodnotit lidi, věci či situaci a přisuzuje jim určitý význam.

Hodnotový systém je důsledkem sociálního učení, během kterého jedinec vybírá a následně vyhodnocuje data. Proces přijímání a osvojení hodnot je poměrně složitý a probíhá v několika etapách. Krathwohl (In Göbelová, 2008) uvádí těchto pět etap:

- Fáze přijímání hodnot učí jedince vnímat určité podněty.
- Fáze reagování na hodnoty umožňuje jednat z vlastní vůle a vyhledávat s nadšením další podněty.
- Ve fázi oceňování hodnot již přijímáme prožitou situaci za svou vnitřní hodnotu,
- Fáze integrování hodnot. V této fázi jedinec zařazuje hodnotu do svého systému hodnot a vytváří si určitou strukturu a žebříček.
- Fáze začleňování je konečná. Získaný systém hodnot začleňuje jedinec do charakteru osobnosti.

Také Hudeček (1986) uvádí pět fází, ve kterých probíhá přijímání a osvojování hodnot u konkrétního jedince. Jedná se o fáze informace, transformace, angažování se, inkluze a dynamizace.

- Jako první probíhá fáze informace, kde se jedinec dozvídá o existenci určité hodnoty a seznamuje se s ní.
- Ve fázi transformace dokáže jedinec popsat hodnotu svým vlastním jazykem.
- Ve fázi angažování se jedinec rozhoduje, zda danou hodnotu přijme či naopak odmítne.
- Ve fázi inkluze zařazuje jedinec přijatou hodnotu do svého systému hodnot.
- V poslední fázi dynamizace dochází ke změnám ve vlastnostech osobnosti jedince. Tyto změny přímo souvisí s přijetím nebo odmítnutím nové hodnoty.

(Hudeček, 1986)

3.3 Faktory ovlivňující hodnotovou orientaci

Na hodnotovou orientaci působí celá řada faktorů, jež mají na její vymezení zásadní vliv. Velký vliv má nejen rodina, ale také působení dalších institucí. Dále pak sebevýchovné působení, objektivní, materiální či společenské podmínky práce. Velký vliv mají i životní zkušenosti či sociální skupiny, do kterých jedinec patří. Důležité jsou též vzory a authority, které se okolo adolescenta pohybují a mají na něj zásadní vliv. Hodnotová orientace se tak do jisté míry utváří

jedincem samotným, ovšem i přesto mají vliv zároveň hodnoty, které jsou uznávané ze strany společnosti. (Prunner, 2003)

Kraus (2006) zdůrazňuje, že existují vnější a vnitřní faktory, které ovlivňují naši hodnotovou orientaci. Vnější faktory mají větší váhu než faktory vnitřní. Mezi důležité vnější faktory řadí Klaus materiální zabezpečení rodiny, vliv sociálních institucí jako je rodina, výchovných institucí jako je např. škola a také vliv dané společnosti, a to v ekonomické a politické oblasti.

Prvním z faktorů, který ovlivňuje hodnotovou orientaci adolescenta, je rodina. Právě rodina má velký vliv nejen v oblasti materiálního, ale také kulturního působení. V rámci výchovy je vytváření hodnot nepostradatelnou součástí utváření jedince. Hodnotová orientace rodičů má velký vliv i na hodnotovou orientaci dětí a jejich vykonávané činnosti. Působení rodičů je však největší v době dětství. V období dospívání již není vliv rodičů tak znatelný. To, do jaké míry působí rodiče na své děti, se projevuje zejména v období dospívání a také v jeho dospělém životě. Pocit z rodinného prostředí a jeho harmonii (nebo disharmonii) si adolescent odnáší jako vzor do svého budoucího soukromého života. Dítě potřebuje, aby se mu rodiče věnovali a projevovali mu lásku a také se o něj zajímali. Jedině tak budou na něj jako na osobnost působit v maximální možné míře. Jako hlavní překážka se jeví zejména nedostatek času rodičů a povrchní výchova dětí. (Göbelová, 2008)

Vzhledem k tomu, že děti chodí do školy velkou část svého dospívání, má na utváření jejich hodnotové orientace velký vliv také škola. Mateřská škola vstupuje do života dítěte již okolo třetího roku jeho věku a stává se tak součástí každodenního života. Pak dítě opustí prostředí mateřské školy, vstupuje do základní školy a následně na střední školu, tudíž se jedná o nezanedbatelnou součást jeho života. Školní instituce tak mají vliv nejen na tvorbu vědomostí jedinců, ale také na jejich společenské návyky a utváření sociálních rolí. Rodiče by se však měli na vlivu školy aktivně podílet a zapojovat se tak do aktuálního vzdělávání jejich dětí. Tímto současně vzniká pevnější vazba mezi rodiči a jejich dětmi, což má za následek větší možnost působení na jejich hodnotový systém. Ideálním působením školských institucí spolu s rodiči je výchova sebevědomého a asertivního člověka. (Prudký, 2009)

V posledních letech mají velký vliv na hodnotový systém jedince i média. Stejně jako je tomu u školy, tak i média vstupují do života dětí poměrně brzy. Již od útlého dětství se děti dívají na televizi a čerpají tak jisté vzory či formy chování právě vlivem této činnosti. Postupně času pak dochází k tomu, že se reálný život mísí s fiktivním televizním či internetovým

životem, a je pak poměrně těžké tyto dva světy od sebe oddělit. V rámci České republiky však převládá trend, že matka zůstává s dítětem po dobu tří let doma, a tudíž má prostor se mu věnovat a ovlivňovat tak jeho aktivity a zábavu. Tato skutečnost se však postupně mění, a to již od nástupu dítěte do mateřské školy až po dospívání dítěte. V období adolescence již není tak jednoduché ovlivňovat, do jaké míry média na jedince působí a jak jej ovlivňují v jeho vlastním životě. V posledních letech dochází k tomu, že rodiče jsou zaneprázdnění a mnohdy ani netuší, v jaké míře na jejich děti internet a televize působí. Je tedy potřeba, aby právě rodiče projevovali zájem o své děti po celou dobu jejich dospívání a měli tak možnost ovlivňovat jejich zájmy a také tvorbu jejich zájmů. Jedině tak mohou pozitivně působit i na tvorbu jejich hodnotového systému. (Göbelová, 2008)

V neposlední řadě je potřeba zmínit vrstevníky. Vrstevnické skupiny zastávají nezastupitelnou funkci v procesu utváření hodnot mládeže. Vrstevnická skupina má značný vliv na jedince zejména v případě, že rodina neplní svou funkci a adolescent tak hledá vzory někde jinde. V tomto případě je pro něj přátelství na prvním místě, z čehož také pramení nedůvěra vůči rodině. Ve většině případů substituují vrstevnické skupiny nedostatky komunikace nebo nedůvěry ve vlastní rodině a rozvíjejí pohled dospívajícího na svět. Právě vlivem kamarádů dostávají rovněž zpětnou vazbu, stávají se součástí nových sociálních skupin a osvojují si nové sociální role. Pro tyto role jsou pak typické jisté hodnoty, které následně utvářejí hodnotový systém jedince. (Prunner, 2003)

Ačkoliv lze Českou republiku považovat za ateistickou zemi, je vhodné zmínit vliv náboženství na hodnotovou orientaci jedince. V tomto směru lze polemizovat o tom, do jaké míry má právě náboženství vliv na hodnoty adolescentů. Faktem ale zůstává, že v současné době na mládež náboženství nepůsobí v takové míře, aby to ovlivňovalo vznik hodnot v jejich životě. V případě, že však je rodina nábožensky založená, pak má víra velký vliv na jedince samotného, tudíž i na jeho hodnotovou orientaci. (Frankl, 2007)

4 Přístupy k výzkumu hodnot, jejich koncepce

V rámci zkoumání hodnotové orientace existují různé přístupy ke zkoumání. Tyto přístupy se odlišují zejména v tom, jak definují koncept hodnotové orientace, jakou typologii používají při zkoumání hodnotové orientace a také s ohledem na výzkumné techniky u každého konceptu. V následující kapitole budou vymezeny přístupy, jež se objevují nejen v rámci teoretických východisek, ale současně jsou využívány při empirickém zkoumání.

4.1 Milton Rokeach

Milton Rokeach nejprve vycházel z nutnosti o tom, že existuje jednoznačné konceptuální vymezení pojmů, jako je přesvědčení, postoj, hodnota či hodnotový systém. Do té doby byly taky pojmy velmi často zaměňovány a docházelo tak k nejasnostem. Postoj je dle Rokeacha (1973, in Cakirpaloglu, 2009) uspořádání různých přesvědčení, jež jsou zaměřena na určitý předmět (fyzický, sociální, konkrétní či abstraktní). Jako postoj lze také chápat situaci, která podněcuje jedince k chování určitým způsobem.

Hodnotu lze však dle něj vymežit jako způsoby chování a konečné stavy jedince, které vedou k nutnosti jednání. Hodnoty Rokeach (1973) určuje jako trvalé přesvědčení, že specifický způsob chování či existence je společensky přijatelnější než opačný způsob chování či existence. V důsledku výše uvedeného lze říci, že postoje hrají menší roli v usuzování jedince než hodnoty v rámci hodnotového systému.

Obecně lze tedy říci, že Milton Rokeach chápe hodnotu jako něco, co je žádoucí, explicitní nebo implicitní, rozlišovací (distinktivní) pro jednotlivce nebo charakteristické pro skupiny. Dle něj hodnoty ovlivňují ve velké míře cíl činností, také dosažitelné způsoby či prostředky vedoucí ke stanoveným cílům. Pro Rokeacha jsou hodnoty velmi těsně vázány se zájmy a potřebami jedince. Na základě těchto zájmů a potřeb lze pak dosahovat stanovených cílů. (Prudký, 2009)

Rokeach vymezuje tři složky hodnot, které se vzájemně doplňují: Složku kognitivní, kde díky poznání jedinec zjišťuje, jak se má správně chovat a k jakým cílům má směřovat. Druhá je složka afektivní, zde se jedná o citový vztah k objektu, kde jedinec dává najevo svůj souhlas či nesouhlas, libost či nelibost. Poslední je složka behaviorální, která obsahuje záměr, zdroj, aktivizaci určitého jednání. Tyto tři složky ale nevystupují jen samostatně, navzájem se doplňují. (Prudký, 2009)

Rokeach (1973) také vymezuje základní funkce hodnot. Hodnoty plní funkci standardů, obecných projektů, které pomáhají řešit konflikty a napomáhají rozhodovat. Slouží ke komunikaci, jako zdroj vybavenosti pro život i jako zdroj motivace chování.

Milton Rokeach rozdělil hodnoty na dvě hlavní skupiny – cílové a instrumentální. Cílové hodnoty definují konečný stav, tedy to, o co má smysl usilovat. Jako příklad cílových hodnot uvádí štěstí, lásku, krásu, moudrost nebo svobodu. Oproti tomu instrumentální hodnoty jsou úzce spojeny s normami chování a týkají se způsobu jednání a chování přijatelných pro naplňování cílových hodnot. Mezi instrumentální hodnoty autor zařadil např. sebeovládání, trpělivost, pevnou vůli, nezávislost a vzdělanost. Vztahy mezi cílovými a instrumentálními hodnotami nemusí být jednoznačně vymezené, mohou se vzájemně prolínat a jsou dynamické. (Prudký, 2009)

Rokeach na základě rozdělení výše uvedených hodnot formuloval jednoduchý přístup k zachycování a měření hodnotových struktur. Jedná se o metodu „value survey“. Rokeach sestavil dotazník, který obsahuje 36 položek, kdy každá položka představuje jednu hodnotu. Jedná se o 18 cílových hodnot a 18 instrumentálních hodnot. Tyto hodnoty posuzují respondenti podle toho, jakou mají v jejich životě důležitost. Zjištěné poznatky slouží nejen ke konstrukci hodnotových preferencí, ale také mohou poukazovat na odlišnosti nebo shody v hodnotových strukturách různých národů, etnik a skupin. Seznam hodnot vyplývá z předpokladu, že určité hodnoty jsou dané kultuře vlastní, že všichni lidé mají stejné hodnoty, ovšem pouze v odlišně zastoupené míře. Tento předpoklad se dává respondentům k posouzení jako hotová věc a seznam hodnot nemohou ovlivnit. (Prudký, 2009)

Ačkoliv byl tento přístup k hodnotové orientaci kritizován, rozpracoval Rokeach koncepci hodnot do takové míry, že z něj dále vycházeli další autoři zabývající se hodnotovou orientací, například Ronald Inglehart nebo Shalom Schwartz.

4.2 Shalom H. Schwartz

Shalom H. Schwartz vychází ze shodných východisek jako výše uvedený autor Rokeach. Schwartz nahlíží na hodnoty jako na jeden ze základních staveních kamenů sloužící k porozumění společnosti. Schwartz však na rozdíl od Rokeacha pracuje s rozšířenou typologií hodnot. (Prudký, 2009)

Schwartz se pokouší pomocí svého konceptu a získaných dat zachytit hodnotové zakotvení jedince jako jeho celku. Schwartzův koncept ukazuje, jak jsou určité základní hodnotové orientace člověka ve vzájemné opozici a zároveň i to, jak tyto orientace souvisejí s dalšími postoji jedince. Jak již bylo uvedeno výše, autor této koncepce nahlíží na hodnoty

jako základní skutečnosti pro porozumění společnosti. Dle něj lze hodnoty považovat za určitá kritéria užívaná lidmi pro jejich výběr a ospravedlňování činností i pro oceňování lidí. Nejedná se pouze o oceňování okolních lidí, ale také o oceňování sama sebe. (Šmídová, Vávra, Čížek, 2013) Dle něj lze hodnoty považovat za určitá kritéria užívaná lidmi pro jejich výběr a ospravedlňování činností a také pro oceňování lidí. Nejedná se pouze o oceňování okolních lidí, ale také o oceňování sama sebe. Hodnoty jsou podle Schwartza tři univerzální požadavky lidské existence, a to biologické hodnoty, potřeba sociální interakce a také potřeba skupinového fungování. Skupiny a jednotlivci reprezentují tyto požadavky kognitivně jako konkrétní hodnoty. (Dvořáková, 2008)

První dělení hodnot provedl Schwartz společně s Bilským (1987) na základě určité hierarchie, jak vnímají hodnoty různí jednotlivci a skupiny:

- Hodnoty lze chápat jako pojmy či přesvědčení (nezávislost).
- Hodnoty se vztahují k žádoucím koncovým stavům nebo k chování lidí, jelikož motivují činnost (společenský řád, spravedlnost).
- Hodnoty přesahují konkrétní akce a situace (hodnota poslušnosti a poctivosti).
- Hodnoty slouží jako jisté normy a společná kritéria, jelikož řídí nejen výběr, ale i ohodnocení chování či jevů.
- Hodnoty jsou uspořádány na základě relativní důležitosti a také vůči sobě navzájem. Samotného jednatelce představuje systém jeho priorit.

Výše uvedené jsou rysy všech hodnot. To, co odlišuje jeden rys od druhého, je typ, cíl nebo motivace, které vyjadřuje. (Schwartz, Bilsky 1987 a Schwartz 2012)

Schwartz společně s Bilským (1987) odvodili typologii různých obsahů hodnot na základě úvahy, že hodnoty reprezentují tři univerzální požadavky lidské existence: potřebu uspokojit biologické požadavky organismu jednotlivce, potřebu koordinovat sociální interakce a potřebu přežití a zabezpečení zájmů skupin. (in Řeháková 2006)

Výsledkem bylo, že Schwartz v roce 1987 definoval společně s Bilským osm hodnotových typů: prosociální chování (prosocial), restriktivní konformismus (restrictive-conformity), požitek (enjoyment), bezpečí (security), úspěch (achievement), samostatnost (self-direction), moc (social power) a vyspělost (maturity) (Schwartz, Bilsky, 1987 a Řeháková 2006).

Schwartz svoji teorii na základě empirických šetření modifikoval. V roce 1992 přidává dva zcela nové typy – tradice (tradition) a stimulace (stimulation) a v roce 2012 některé již dříve popsané typy upravuje. Výsledkem jeho práce bylo definování deseti hodnotových typů:

- Samostatnost (self-direction) – Pro tento typ jsou typické hodnoty zvědavost, nezávislost, svoboda, možnost volby vlastních cílů, kreativita a sebeúcta. Typ byl odvozen z potřeby kontrolovat, ovládat a z potřeby být nezávislý.
- Stimulace (stimulation) – Tento typ potřebuje rozmanitost, vzrušení, novinky a výzvy. Patří sem odvaha, různorodý život, vzrušující život. Tento hodnotový typ byl odvozen z předpokladu, že k aktivaci je potřeba množství a pestrost podnětů.
- Požitkářství (hedonism) – Pro tento typ jsou typické hodnoty požitek, potěšení, radost ze života, zábava a nestřídmost. Hodnotový typ byl odvozen z potřeby požitků a z potěšení, pokud je uspokojujeme.
- Úspěch (achievement) – Zde Schwartz řadí ambicióznost, úspěšnost, být schopný, ctizádnostivý, vlivný a dosáhnout sociální uznání. Hodnotový typ byl odvozen z potřeby mít osobní úspěch a prokázat své schopnosti.
- Moc (power) – Hodnotový typ, který upřednostňuje dosažení společenské prestiže, dominance a kontroly nad lidmi. Odpovídajícími hodnotami jsou sociální moc, bohatství, autorita a ochrana dobrého jména.
- Bezpečnost (security) – Tento hodnotový typ preferuje bezpečnost, jistotu, stabilitu společnosti, bezpečnost rodiny a sociální pořádek. Mezi hodnoty, které autor řadí do této skupiny patří bezpečnost rodiny, řád ve společnosti, bezpečí národa, pocit sounáležitosti, čistota a zdraví.
- Konformismus (conformity) – Tento typ je odvozen z předpokladu, že jedinci se vyvarují činů, které by mohly být společensky rušivé a mohly by narušovat soužití ve společnosti. Řadíme sem hodnoty poslušnost, zdvořilost, úcta k rodičům a starším lidem a sebeovládání.
- Tradice (tradition) – Pro tento hodnotový typ jsou důležité normy chování, zvyklosti, tradice, které vycházejí z tradiční kultury a náboženství. Preferované hodnoty jsou zbožnost, respekt ke tradicím, pokora, mírnost, odpoutání od světských zájmů.
- Benevolence (benevolence) – Tento typ vychází z potřeby zachovat a posílit prosperitu lidí, se kterými je člověk v osobním kontaktu. Důležité hodnoty jsou pomoc, ochota, čestnost, odpuštění, loajalita, zodpovědnost, přátelství a láska.
- Univerzalismus (universalism) – Hodnotový typ, který zahrnuje hodnoty postihující zralost a prosociální chování a je odvozen z požadavků zajišťujících přežití a akceptování druhých. Patří sem hodnoty sociální spravedlnost,

moudrost, rovnost, tolerance, krása, soulad s přírodou, ochrana životního prostředí a také svět v míru a vnitřní harmonie.

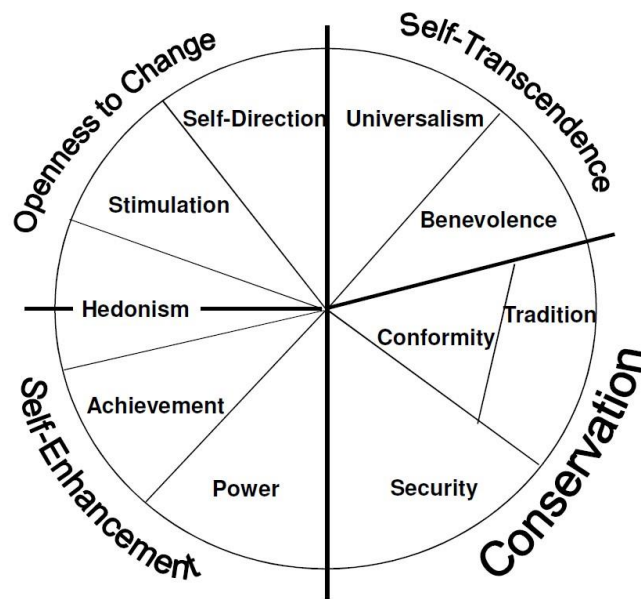
(Schwartz, 1992, 2012 a Řeháková, 2006)

Mimo již výše uvedenou identifikaci deseti základních hodnot byly také formulovány vztahy mezi všemi těmito typy. Autor sestavil tzv. kruhový model motivačních typů hodnot, který je založen na dynamické struktuře hodnot a vzájemných vztahů jednotlivých dvojic i seskupení hodnot. Jedná se o grafický model, ve kterém jsou zaznamenány jednotlivé vztahy hodnot. Typy hodnot jsou uspořádány podle jednoduchého pravidla: čím blíže se nacházejí dva typy hodnot v rámci kruhu, tím podobnější jsou jejich motivace a naopak – čím jsou vzdálenější, tím jsou protichůdnější jejich motivace. (Schwartz, 1992, 2012 a Řeháková, 2006)

Z modelu můžeme vyčíst, že hodnotové typy, které mají primárně za cíl individuální zájmy (moc, úspěch, požitkářství, stimulace, samostatnost), tvoří souvislou oblast, která je protipólem jiné souvislé oblasti, kterou tvoří hodnotové typy primárně zaměřené na kolektivní zájmy (benevolence, tradice, konformismus). Hodnotové typy univerzalizmus a bezpečnost slouží oběma zájmům, a proto jsou umístěny na hranicích mezi těmito oblastmi. (Řeháková, 2006)

Schwartz zároveň vymezil devět kompatibilních dvojic, které mají shodnou motivaci: moc a úspěch (oba typy spojuje sledování vlastních zájmů a úctu), úspěch a požitek (oba typy kladou důraz na spokojenost a zaměření na sebe), požitek a stimulace (společný zájem o vzrušení), stimulace a samostatnost (oba typy spojuje motivace k úspěchu a zároveň i otevřenost k změnám), samostatnost a universalismus (spoléhají na vlastní úsudek a rozmanitost života), universalismus a benevolence (společná motivace obou typů je přesah sobeckých zájmů a spirituální hodnoty), tradice a konformita (pro oba typy je důležité sebeovládání a podrobení se cizí vůli), konformita a bezpečnost (obě skupiny preferují ochranu ostatních lidí a harmonii ve vztazích) a bezpečnost a moc (pro oba typy je důležité vyhýbat se nejistotám a kontrolovat vztahy). (Schwartz, 2012)

Obrázek 1: Teoretický model vztahů mezi deseti motivačními typy hodnot



Zdroj: Schwartz (2012)

V modelu jsou na okrajích ve vztahu k hodnotám zobrazeny i čtyři tzv. hodnoty vyššího řádu: otevřenost změně (openness to change), překročení sebe sama (self-transcendence), konzervatismus (conservation) a posílení ega (self-enhancement). Každá z nich sdružuje několik hodnot a zároveň vyjadřuje širší motivační cíl, který je společný hodnotám, které pod ni spadají.

Hodnoty vyššího řádu uspořádaných podle dvou bipolárních dimenzí nám umožňují shrnout protiklady mezi konkurenčními hodnotami. Jedna dimenze staví proti sobě otevřenost změně a konzervaci. Tato dimenze zachycuje konflikt mezi hodnotami, které zdůrazňují nezávislost myšlení, jednání a připravenost na změnu (hodnotové typy samostatnost a stimulace) a hodnoty zdůrazňující pořádek, omezení, zachování minulosti a odolnost vůči změnám (hodnotový typ bezpečnost, konformismus a tradice).

Druhá dimenze proti sobě staví posílení ega a překročení sebe sama. Tato dimenze zachycuje konflikt mezi hodnotami, které mají na zřeteli především blaho a zájmy druhých lidí (hodnotové typy univerzalizmus a benevolence) a hodnoty, které zdůrazňují především sledování vlastních zájmů (hodnotové typy moc a úspěch). Hodnotový typ požitkářství v sobě obsahuje jak prvky otevřenosti ke změně, tak prvky posílení ega. (Schwartz, 2012)

I tato typologie byla v průběhu času upravována dle potřeby a také došlo k jejímu rozšíření nejen samotným Schwartzem, ale také dalšími autory. Výzkumný nástroj této

konceptce je založen především na měření míry přijetí určité hodnoty ve vztahu k dalším uvedeným hodnotám.

4.3 Ronald Inglehart

Americký sociolog Ronald Inglehart zkoumal hodnoty z pohledu sociologie. Sledoval vývoj hodnot ve společnosti vzhledem k společenským, technologickým a ekonomickým změnám. Inglehart navazuje na podobná východiska a postupy jako Rokeach a dále vychází z pojetí potřeb Maslowa. (Prudký 2009)

Inglehart dělí hodnoty do dvou skupin na materialistické a postmaterialistické. Materiální hodnoty nemají pouze hmotnou podobu, ale patří mezi ně hodnoty bezpečí, stability, zabezpečení a jistoty, stabilní ekonomika, boj proti růstu cen, boj proti kriminalitě a zajištění základních lidských potřeb. Společnosti stojící na materialistických hodnotách trpí ekonomickou a existenciální nejistotou a panuje zde boj o zajištění základních lidských potřeb. (Prudký 2009)

Mezi postmaterialistické hodnoty řadí Inglehart uskutečňování sociálních a seberealizačních potřeb, osobnější mezilidské vztahy, svobodu projevu, spolupráci na řízení v zaměstnání nebo také podílení se na moci. Ve společnostech zdůrazňující postmaterialistické hodnoty panuje materiální dostatek a jistota, proto se převážně orientují k hodnotám životní spokojenosti, naplnění života a naplnění estetických či intelektuálních potřeb. (Prudký 2009)

Inglehart formuloval základní hypotézy ke vztahům k hodnotám. Hypotézy jsou relativně samostatné a bez zřejmých vzájemných souvislostí. Jedná se o hypotézu vzácnosti, která vychází z předpokladu, že společnost, která má zajištěné základní lidské potřeby, upřednostňuje spíše vzácnější hodnoty, jako je seberealizace či vyšší formy spolupráce. Naopak společnost, která má ekonomické problémy, se orientuje na ekonomické a jiné materiální hodnoty. Další hypotézou je hypotéza socializace, která klade důraz na naučené chování, které získá dospívající v období adolescence ve vztahu k materialistickým a postmaterialistickým hodnotám. Na základě naučeného vztahu k těmto hodnotám si dospívající vytváří hodnotovou strukturu, kterou jednotlivci mají tendenci uchovávat po celý život. (Prudký, 2009)

Poznatek, že hodnotové struktury ve společnosti se nemění najednou, ale k případným změnám dochází téměř nezřetelně, se stal impulsem i pro velké mezinárodní výzkumy věnované hodnotám. Především se jedná o výzkumy World Value Survey (WVS) a European Value Study (EVS). Právě Ronald Inglehart stál v čele světového výzkumu hodnot World Values Survey. (Prudký, 2009)

4.4 Významné mezinárodní výzkumy hodnot a hodnotových orientací

Od sedmdesátých let dvacátého století probíhala významná výzkumná šetření věnované hodnotám. Mezi nejvýznamnější projekty patří World Value Survey (dále také WVS) a European Value Study (dále také EVS). Výzkum probíhá od roku 1981 v desítkách zemích v Evropě (EVS) i na celém světě (WVS). Vznikly tak unikátní soubory dat, které zaznamenávají vývoj hodnotových struktur v mnoha zemích po dobu více než třiceti let. (Prudký, 2009)

World Value Survey je globální výzkumný projekt, který se věnuje především výzkumu hodnotové orientace v souvislosti se společenskými změnami. Zkoumá hodnoty, přesvědčení lidí, jejich proměny v čase a také jaké mají tyto proměny sociální a politické dopady na život lidí v dané zemi. Cílem projektu je posoudit, jaký dopad má stabilita nebo změna v průběhu času na sociální, politický a ekonomický rozvoj zemí a společností. Průzkumové studie se provádějí průběžně v několikaletých intervalech, tzv. „vlnách“, a počet zahrnutých zemí se postupem času zvyšoval. První vlna proběhla v období 1981–1984, sedmá vlna, která právě probíhá, bude dokončena v roce 2021. Do průzkumného šetření první vlny v roce 1981–1984 se zapojilo více než dvacet zemích, v dalších vlnách se postupně přidávaly i další státy. Například do šetření v roce 2017 se již zapojilo 77 zemí. Výsledky průzkumů umožnily vydat více než 1 000 publikací ve dvaceti jazycích. (WVS, 2020)

European Value Study je rozsáhlý nadnárodní a dlouhodobý výzkumný program zaměřený na základní lidské hodnoty. Studie o evropských hodnotách zkoumá širokou škálu hodnot, rozřazených do hlavních témat věnovaných rodině, práci, náboženství, životu, společnosti a politice. (EVS, 2020)

Výzkumný projekt byl zahájen v roce 1981 v deseti zemích Evropy. První publikované výsledky vzbudily veliký ohlas u odborné veřejnosti a médií, a to nejenom v Evropě, ale i v dalších státech světa. Proto bylo rozhodnuto, že obdobný výzkum se bude pravidelně opakovat v devítiletých cyklech tak, aby se zachytil vývoj a dynamika případných změn. (Rabušic a Chromková Manea, 2018)

Opakující výzkumy proběhly v letech 1991, 1999, 2008 a 2017 a výzkumu se zúčastnily i další evropské státy, například v roce 2017 se do výzkumu zapojilo 47 evropských zemí. Výzkumné data získané pomocí této nadnárodní studie se staly základem mnoha vědeckých publikací a vědeckých článků. EVS na svých webových stránkách uvádí přes 1600 publikací, které vycházejí z této studie. (EVS, 2020)

Detailní analýzy z let 1981 a 1990 například prokázaly, že Evropa prochází dvěma významnými procesy, a to individualizací a sekularizací. Tyto procesy způsobují velké změny

současných moderních společností a jejich kultur. Přitom tyto změny neprobíhají ve všech zemích stejnou intenzitou, jsou přímo závislé na historickém kontextu a také ovlivněny socioekonomickým vývojem dané země. (Rabušic a Chromková Manea, 2018)

Česká republika se do European Value Study zapojila poprvé v roce 1991 a poté se zúčastnila všech čtyř výzkumných šetření, které organizovala EVS. V roce 2018 vydávají Ladislav Rabušic a Beatrice-Elena Chromková Manea publikaci Hodnoty a postoje v České republice 1991-2017: pramenná publikace European Values Study, kde jsou prezentovány výsledky z těchto výzkumů. Tím, že se stejný výzkum opakoval v pravidelných vlnách, vždy přibližně po devíti letech, na obdobném vzorku české populace, byla získána unikátní data, která zakládají časové řady. Ty pak umožňují výzkumníkům zjistit, k jakým proměnám a vývoji došlo u české společnosti ve sféře postojů, hodnotových orientací a preferencí od počátku 90. let minulého století do současnosti. (Rabušic a Chromková Manea, 2018)

5 Výzkum – vybrané hodnoty a hudební volnočasové aktivity

Tato kapitola se věnuje samotnému výzkumu. Představuje hlavní a dílčí cíle výzkumu, výzkumné otázky a od nich vyvozené hypotézy. Dále se zaměřuje na metody, které byly při výzkumu použity a na základní analýzu získaných dat. Na závěr ověří platnost jednotlivých hypotéz a shrne výsledky výzkumu v diskuzi.

5.1 Cíl výzkumu

Výzkum má dva hlavní cíle:

- Zjistit, zda existuje vztah mezi preferencí dané hodnoty a počtem hudebních volnočasových aktivit.
- Zjistit, zda konkrétní volnočasové hudební aktivity mají vztah k preferenci dané hodnoty.

Dílčí cíle:

- zjistit, zda existuje souvislost mezi preferencí hodnoty kamarádství, přátelství a počtem hudebních volnočasových aktivit,
- zjistit, zda konkrétní druh volnočasové hudební aktivity souvisí s preferencí hodnoty kamarádství, přátelství,
- zjistit, zda existuje souvislost mezi preferencí hodnoty péče o milované osoby a počtem hudebních volnočasových aktivit,
- zjistit, zda konkrétní druh volnočasové hudební aktivity souvisí s preferencí hodnoty péče o milované osoby,
- zjistit, zda existuje souvislost mezi preferencí hodnoty tvořivost a počtem hudebních volnočasových aktivit,
- zjistit, zda konkrétní druh volnočasové hudební aktivity souvisí s preferencí hodnoty tvořivost,
- zjistit, zda existuje souvislost mezi preferencí hodnoty zdraví a počtem hudebních volnočasových aktivit,
- zjistit, zda konkrétní druh volnočasové hudební aktivity souvisí s preferencí hodnoty zdraví,
- zjistit, zda existuje souvislost mezi preferencí hodnoty vzdělanost a počtem hudebních volnočasových aktivit,
- zjistit, zda konkrétní druh volnočasové hudební aktivity souvisí s preferencí hodnoty vzdělanost.

Při stanovení výzkumného problému vycházíme z teoretického předpokladu, že každý jedinec preferuje určité hodnoty před jinými hodnotami, a to na základě svého hodnotového žebříčku. Taktéž upřednostňuje konkrétní volnočasové aktivity před jinými. Preferované hodnoty jsou, stejně jako volnočasové aktivity, ovlivněny socializací, a to hlavně výchovou v rodině, a zároveň odrážejí osobní postoje a osobnost daného jedince. Z teoretického východiska odvozujeme úsudek, že způsob trávení volného času souvisí s hodnotovými preferencemi konkrétního jedince.

5.2 Volba metodologie

Pro výzkum byl zvolen kvantitativní přístup, který je jednou možností ke zkoumání jevů v sociálních vědách. Kvantitativní přístup předpokládá, že lidské chování můžeme do jisté míry měřit a předpovídat. V kvantitativním výzkumu se využívají náhodné výběry, silně strukturovaný sběr dat pomocí různých testů, dotazníků nebo pozorování (Hendl, 2016). Chráska (2016) definuje kvantitativní výzkum jako „*záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají (ověřují, verifikují, testují) hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy*“. Chráska (2016) také vyzdvihuje výhody kvantitativního přístupu, a to stručnost, přehlednost a také syntetičnost výsledku. Cílem kvantitativně orientovaného výzkumu je vysvětlení příčin existence nebo změn jevů. Umožňuje zevšeobecňování zkoumaných jevů a předpovídat jejich vývoj. (Gavora, 2010)

5.3 Stanovení výzkumných otázek a hypotéz

K dosažení cíle výzkumu byly stanoveny následující hypotézy a výzkumné otázky:

Výzkumná otázka č. 1:

Má preference hodnoty kamarádství, přátelství vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit?

H1₀: Preference hodnoty kamarádství, přátelství neovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

H1_A: Preference hodnoty kamarádství, přátelství ovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

Výzkumná otázka č. 2:

Ovlivňuje konkrétní druh volnočasové hudební aktivity preferenci hodnoty kamarádství, přátelství?

H2₀: Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně neovlivňuje preferenci hodnoty kamarádství, přátelství.

H2_A: Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně ovlivňuje preferenci hodnoty kamarádství, přátelství.

Výzkumná otázka č. 3:

Má preference hodnoty péče o milované osoby vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit?

H3₀: Preference hodnoty péče o milované osoby neovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

H3_A: Preference hodnoty péče o milované osoby ovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

Výzkumná otázka č. 4:

Ovlivňuje konkrétní druh volnočasové hudební aktivity preferenci hodnoty péče o milované osoby?

H4₀: Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně neovlivňuje preferenci hodnoty péče o milované osoby.

H4_A: Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně ovlivňuje preferenci hodnoty péče o milované osoby.

Výzkumná otázka č. 5:

Má preference hodnoty tvořivost vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit?

H5₀: Preference hodnoty tvořivost neovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

H5_A: Preference hodnoty tvořivost ovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

Výzkumná otázka č. 6:

Ovlivňuje konkrétní druh volnočasové hudební aktivity preferenci hodnoty tvořivost?

H6₀: Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně neovlivňuje preferenci hodnoty tvořivost.

H6_A: Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně ovlivňuje preferenci hodnoty tvořivost.

Výzkumná otázka č. 7:

Má preference hodnoty zdraví vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit?

H7₀: Preference hodnoty zdraví neovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

H7_A: Preference hodnoty zdraví ovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

Výzkumná otázka č. 8:

Ovlivňuje konkrétní druh volnočasové hudební aktivity preferenci hodnoty zdraví?

H8₀: Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně neovlivňuje preferenci hodnoty zdraví.

H8_A: Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně ovlivňuje preferenci hodnoty zdraví.

Výzkumná otázka č. 9:

Má preference hodnoty vzdělanost vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit?

H9₀: Preference hodnoty vzdělanost neovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

H9_A: Preference hodnoty vzdělanost ovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

Výzkumná otázka č. 10:

Ovlivňuje konkrétní druh volnočasové hudební aktivity preferenci hodnoty vzdělanost?

H10₀: Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně neovlivňuje preferenci hodnoty vzdělanost.

H10_A: Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně ovlivňuje preferenci hodnoty vzdělanost.

5.4 Metody výzkumu

Pro získávání dat byla zvolena jedna z metod kvantitativního výzkumu, a to dotazníkové šetření. Dotazník jako nástroj sběru dat se v sociálních vědách a při pedagogickém výzkumu využívá poměrně často. Skládá se z množiny otázek, jejichž cílem je získat názory a fakta od respondentů. Otázky v dotazníku se mohou vztahovat buď k vnitřním jevům, jako jsou například pocity, postoje a motivy jednotlivců, nebo k vnějším jevům, například jak vnímají zaměstnanci organizační změny na pracovišti (Chráška, 2016). Gavora (2010) vymezuje dotazník slovy, že se jedná způsob, jak klást respondentům otázky v písemné formě a oni na ně opět písemně odpovídají. Chráška (2016) vnímá dotazník jako soubor předem připravených a pečlivě naformulovaných otázek, které jsou seřazeny podle určitého záměru, a na které respondenti odpovídají písemně.

Výhodou dotazníkového šetření je, že umožní oslovení velkého počtu respondentů a rychlé shromáždění dat. Dotazníkové šetření má i nevýhody. Mezi ně patří malá návratnost dotazníků, pokud se dotazníky rozesílají poštou, nemusí být správně naformulovány otázky a tím pádem správně pochopeny respondenty, a také fakt, že nezjišťuje vždy to, jací respondenti

skutečně jsou, ale často spíše to, jak se respondenti sami vidí, případně jak chtějí být viděni. (Chráška, 2016)

Vlastní dotazníkové šetření tohoto výzkumu probíhalo především formou osobního předání dotazníků vybraným respondentům, případně někteří respondenti předávali dotazník dále v okruhu své rodiny nebo svých známých. Tím byla zaručena velká návratnost dotazníků, téměř 90 %, a také se tímto způsobem ovlivňoval výběr respondentů tak, aby byly rovnoměrně zastoupeny různé věkové kategorie, pohlaví a velikost obce respondentů.

Samotný dotazník byl rozdělen na čtyři části a obsahoval 16 otázek.

Vstupní část dotazníku je věnována úvodu, který představil zaměření a cíl výzkumu, organizátora výzkumu a garanta výzkumu včetně kontaktu. Dále byl respondent seznámen s délkou času, kterou bude potřebovat k vyplnění dotazníku, úvod také obsahoval ujištění o anonymitě dotazníku.

Druhá část dotazníku se zaměřuje na osobní a rodinnou charakteristiku respondenta. Pomocí otevřených, uzavřených a někdy polouzavřených otázek se zjišťují demografické údaje respondenta (kraj a velikost obce, kde žije), osobní údaje (pohlaví, věk, zda studuje nebo je zaměstnán, zaměření studia či zaměstnání, ukončené vzdělání a forma bydlení) a rodinné údaje (vzdělání rodičů).

Třetí část se věnuje samotnému zkoumání hodnoty respondenta. Je zde uvedeno 66 hodnot – mírně upravený standartní výčet cílových a instrumentálních hodnot podle Milтона Rokeacha, doplněný o hodnoty, které uvádí Shalom H. Schwartz. Respondenti pomocí škály 1 až 10 ohodnocovali jednotlivé hodnoty podle toho, jakou důležitost jim sami připisují. Stupeň 1 uvádí nejmenší důležitost hodnoty pro dotazovaného, zatímco stupeň 10 znamená, že se jedná o hodnotu velmi důležitou.

Poslední část dotazníku zkoumá volný čas dotazovaných. Pomocí otevřených, uzavřených a polouzavřených otázek zjišťuje, kolik volného času mají respondenti ve všední den a o víkendu, jakým hudebním aktivitám dávají přednost, jak často se těmto aktivitám věnují a kolik času jim tyto aktivity zabírají, které interprety, autory a hudební směry dotazovaní poslouchají, na jaké hudební nástroje hrají. Dále zkoumá, jakým jiným nehudebním aktivitám se věnují ve volném čase, jak často tyto aktivity provozují a také kolik času se těmto aktivitám věnují. Zatímco u hudebních volnočasových aktiv byl umožněn výběr z připravovaného seznamu aktivit s možností doplnění a upřesnění, u samotných volnočasových aktivit připravený seznam nebyl a respondenti sami vypisovali činnosti, kterým se ve svém volném čase věnují.

5.5 Výzkumný soubor

Výzkum probíhal v letech 2019 a 2020. Výzkumu se zúčastnilo 1154 respondentů z celé České republiky. Dotazník byl distribuován v tištěné formě. Data z vyplněných dotazníků byla převáděna do elektronické formy dotazníku dostupného na webových stránkách výzkumu. Volnočasové aktivity, které respondenti uváděli v otevřených otázkách, se zapisovaly pomocí katalogu volnočasových aktivit, který umožnil zařazení jednotlivých volnočasových aktivit do skupin.

5.6 Primární analýza dat

V rámci primární analýzy dat byly sestaveny tabulky četností pro odpovědi na jednotlivé otázky.

U každé zkoumané hodnoty, a to hodnoty kamarádství a přátelství, hodnoty péče o milované osoby, hodnoty tvořivost, hodnoty zdraví a hodnoty vzdělanost byl spočítán celkový průměr hodnocení a také vypočítána celková směrodatná odchylka. Tyto výsledky jsou prezentovány v tabulce číslo 1.

Pokud porovnáme celkové průměry hodnocení, je zřejmé, že hodnota zdraví je pro většinu respondentů velice důležitá, má průměrný stupeň hodnocení 9,3745, což je nejlepší výsledek. Další hodnota kamarádství a přátelství má průměrný stupeň hodnocení 8,9307, na třetím místě je hodnota péče o milované osoby s průměrným stupněm hodnocení 8,8983, následuje hodnota vzdělanost s průměrným stupněm hodnocení 7,7371 a na pátém místě naší tabulky se řadí hodnota tvořivost s průměrným stupněm hodnocení 7,2918.

V následující tabulce jsou uvedeny celkové průměry hodnocení a směrodatné odchylky u jednotlivých hodnot.

hodnota	celkový průměr hodnocení (A)	celková směrodatná odchylka (SD)
kamarádství a přátelství	8,9307	1,5143
péče o milované osoby	8,8983	1,6384
tvořivost	7,2918	2,2220
zdraví	9,3745	1,4562
vzdělanost	7,7371	1,9768

Tabulka 1 – Celkové průměry a celkové směrodatné odchylky

5.7 Metody ověřování hypotéz

Pro ověřování hypotéz byla použita metoda analýzy rozptylu (ANOVA). Analýza rozptylu, kterou odvodil R. A. Fisher počátkem dvacátého století, je vysoce účinným statistickým nástrojem pro porovnání průměrů. Metoda je založena na myšlence, že pokud naměříme soubor dat (o celkové hodnotě n) a tento soubor dat rozdělíme do několika (k) skupin, pak můžeme vypočítat dva odhady rozptylu, které jsou navzájem nezávislé:

- První odhad je odvozen z váženého rozptylu mezi průměry skupin.
- Druhý odhad vychází z rozptylu mezi jedinci ve stejné skupině.

(Chráška, 2016)

Rozptyl uvnitř skupin vypočítáme tak, že nejprve vypočítáme rozptyly pro všechny skupiny a z nich potom určíme průměr. Rozptyl uvnitř skupin není ovlivněn možnými rozdíly mezi skupinami, a je dán pouze náhodným kolísáním výsledků. Rozptyl mezi skupinami je na rozdílech mezi skupinami přímo závislý.

Jestliže je rozptyl mezi skupinami významně větší, než je rozptyl mezi jedinci ve stejné skupině, je prokázáno, že jednotlivé skupiny nejsou náhodnými výběry daného souboru a výsledky ve skupinách se statisticky liší. (Chráška, 2016)

K objektivnímu posouzení poměru obou rozptylů se používá F-test:

$$F = \frac{\text{rozptyl mezi skupinami}}{\text{rozptyl uvnitř skupin}}$$

Pomocí analýzy rozptylu můžeme tedy určit, že mezi několika zjištěnými průměry naměřených dat jsou či nejsou významné rozdíly.

Vypočítanou hodnotu F srovnáme s kritickou hodnotou p pro hladinu významnosti 0,05. Pokud vypočítaná hodnota pomocí F-testu překračuje určenou kritickou mez (je nižší než 0,05), zamítá se nulová hypotéza a přijímá se alternativní hypotéza, to znamená, že se připouští vliv sledovaných faktorů na skupiny.

Nepřekročí-li rozdíl v rozptylu mezi skupinami kritickou mez, považujeme za platnou nulovou hypotézu, která je formulována jako shodnost sledovaných skupin. (Chráška, 2016)

5.8 Ověřování hypotéz a analýza zjištěných korelací

Výzkumná otázka č. 1:

Má preference hodnoty kamarádství, přátelství vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit?

H_{10} : Preference hodnoty kamarádství, přátelství neovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

H_{1A} : Preference hodnoty kamarádství, přátelství ovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

O přijetí nebo nepřijetí uvedených hypotéz jsme rozhodli na základě testování nulové hypotézy. Naměřili jsme tyto hodnoty: $F = 9,797$, $p = 0,000002$ a $n = 1154$. Protože výsledek $p < 0,05$ a tím překračuje kritickou mez, je zamítnuta nulová hypotéza a platí alternativní hypotéza: Preference hodnoty kamarádství, přátelství ovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

Odpověď na výzkumnou otázku číslo 1 tedy zní: Preference hodnoty kamarádství, přátelství má vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit.

V tabulce číslo 2 můžeme vidět tento vztah: od první skupiny po čtvrtou skupinu se zvyšují průměry, to znamená, že se zvyšuje také počet volnočasových aktivit. Tím můžeme dokázat, že se zvyšující se preferencí hodnoty kamarádství, přátelství, se zvyšuje také počet hudebních volnočasových aktivit.

skupina	Hodnota kamarádství, přátelství (kategorizováno)	Analýza rozptylu
1.	$x \leq \mu - \sigma$	A: 1,4142 SD: 1,4940
2.	$\mu - \sigma < x \leq \mu$	A: 2,2074 SD: 2,0203
3.	$\mu < x \leq \mu + \sigma$	A: 2,0625 SD: 1,6694
4.	$x > \mu + \sigma$	A: 2,2519 SD: 1,8272
	Celkem:	A: 2,0815 SD: 1,8098

Tabulka 2 – Hodnota kamarádství, přátelství v souvislosti s hudebními aktivitami

Výzkumná otázka č. 2:

Ovlivňuje konkrétní druh volnočasové hudební aktivity preferenci hodnoty kamarádství, přátelství?

H₂₀: Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně neovlivňuje preferenci hodnoty kamarádství, přátelství.

H_{2A}: Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně ovlivňuje preferenci hodnoty kamarádství, přátelství.

O přijetí nebo nepřijetí uvedených hypotéz jsme rozhodli na základě testování nulové hypotézy. Naměřili jsme tyto hodnoty: $F = 1,456$, $p = 0,158850$ a $n = 2546$. Protože výsledek $p > 0,05$ a tím nepřekračuje kritickou mez, přijímáme nulovou hypotézu: Druh volnočasových hudebních aktivit staticky významně neovlivňuje preferenci hodnoty kamarádství, přátelství.

Odpověď na výzkumnou otázku číslo 2 tedy zní: Druh volnočasové hudební aktivity neovlivňuje preferenci hodnoty kamarádství, přátelství.

Tabulka číslo 3 představuje hudební aktivity ve vztahu k hodnotě kamarádství, přátelství. U každé hudební aktivity je uvedeno, kolik respondentů považuje danou volnočasovou hudební aktivitu za nejvíce ovlivňující hodnotu kamarádství, přátelství, dále je u každé hudební aktivity uvedena také průměrná známka (A), a směrodatná odchylka (SD).

Podle 894 respondentů má největší vliv na hodnotu kamarádství, přátelství volnočasová aktivita aktivní poslech hudby (záměrný). 665 respondentů zvolilo za nejvíce ovlivňující uvedenou hodnotu volnočasovou aktivitu zpěv. Třetí největší vliv přikládá 447 respondentů volnočasové hudební aktivitě – hře na hudební nástroj/nástroje. Zbývajících sedm hudebních volnočasových aktivit je zastoupeno po 52 až 142 respondentech.

Hudební aktivity	Analýza rozptylu
Zpěv	665 A: 8,9302 SD: 1,5446
Aktivní poslech hudby (záměrný)	894 A: 8,9346 SD: 1,5249
Hra na hudební nástroj/ nástroje	447 A: 8,9461 SD: 1,4382
Vedení hudebního souboru (např. folklorní) nebo kapely	67 A: 8,7896 SD: 1,7040
Vedení pěveckého sboru nebo scholy	60 A: 8,6933 SD: 1,7657
Skládání hudby	90 A: 8,8922 SD: 1,5340
Hudební produkce	71 A: 8,6634 SD: 1,6858
Výroba hudebních nástrojů	52 A: 8,6288 SD: 1,6896
Mixování hudby	58 A: 9,0431 SD: 1,3681
Jiná hudební aktivita	142 A: 9,2500 SD: 1,1500
Celkem:	A: 8,9307 SD: 1,5143

Tabulka 3 – Hudební aktivity ve vztahu k hodnotě kamarádství, přátelství

Výzkumná otázka č. 3:

Má preference hodnoty péče o milované osoby vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit?

H₃₀: Preference hodnoty péče o milované osoby neovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

H_{3A}: Preference hodnoty péče o milované osoby ovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

O přijetí nebo nepřijetí uvedených hypotéz jsme rozhodli na základě testování nulové hypotézy. Naměřili jsme tyto hodnoty: $F = 7,214$, $p = 0,000085$ a $n = 1154$. Protože výsledek $p < 0,05$ a tím překračuje kritickou mez, je zamítnuta nulová hypotéza a platí alternativní hypotéza: Preference hodnoty péče o milované osoby ovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

Odpověď na výzkumnou otázku číslo 3 tedy zní: Preference hodnoty péče o milované osoby má vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit.

V tabulce číslo 4 můžeme vidět tento vztah: od první skupiny po čtvrtou skupinu se zvyšují průměry, to znamená, že se zvyšuje také počet volnočasových aktivit. Tím můžeme dokázat, že se zvyšující se preferencí hodnoty péče o milované osoby, se zvyšuje také počet hudebních volnočasových aktivit.

skupina	Hodnota péče o milované osoby (kategorizováno)	Analýza rozptylu
1.	$x \leq \mu - \sigma$	A: 1,5636 SD: 1,5745
2.	$\mu - \sigma < x \leq \mu$	A: 1,9481 SD: 1,7120
3.	$\mu < x \leq \mu + \sigma$	A: 2,3673 SD: 1,9606
4.	$x > \mu + \sigma$	A: 2,1807 SD: 1,8251
	Celkem:	A: 2,0815 SD: 1,8098

Tabulka 4 – Hodnota péče o milované osoby v souvislosti s hudebními aktivitami

Výzkumná otázka č. 4:

Ovlivňuje konkrétní druh volnočasové hudební aktivity preferenci hodnoty péče o milované osoby?

H₄₀: Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně neovlivňuje preferenci hodnoty péče o milované osoby.

H_{4A}: Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně ovlivňuje preferenci hodnoty péče o milované osoby.

O přijetí nebo nepřijetí uvedených hypotéz jsme rozhodli na základě testování nulové hypotézy. Naměřili jsme tyto hodnoty: $F = 1,181$, $p = 0,302377$ a $n = 2554$. Protože výsledek $p > 0,05$ a tím nepřekračuje kritickou mez, přijímáme nulovou hypotézu: Druh volnočasových hudebních aktivit staticky významně neovlivňuje preferenci hodnoty péče o milované osoby.

Odpověď na výzkumnou otázku číslo 4 tedy zní: Konkrétní druh volnočasové hudební aktivity neovlivňuje preferenci hodnoty péče o milované osoby.

V tabulce číslo 5 můžeme vidět počet respondentů, kteří považují danou volnočasovou hudební aktivitu za nejvíce ovlivňující hodnotu péče o milované osoby. Podle 895 respondentů má největší vliv na hodnotu péče o milované osoby volnočasová aktivita aktivní poslech hudby (záměrný). 666 respondentů zvolilo za nejvíce ovlivňující uvedenou hodnotu volnočasovou aktivitu zpěv. Třetí největší vliv příkládá 447 respondentů volnočasové hudební aktivitě – hře na hudební nástroj/nástroje. Zbývajících sedm hudebních volnočasových aktivit je zastoupeno po 53 až 142 respondentech.

Hudební aktivity	Analýza rozptylu
Zpěv	666 A: 8,9215 SD: 1,5621
Aktivní poslech hudby (záměrný)	895 A: 8,9219 SD: 1,5782
Hra na hudební nástroj/ nástroje	447 A: 8,7911 SD: 1,7867
Vedení hudebního souboru (např. folklorní) nebo kapely	68 A: 8,7956 SD: 1,9860
Vedení pěveckého sboru nebo scholy	61 A: 9,0131 SD: 1,6787
Skládání hudby	91 A: 8,7956 SD: 2,0660
Hudební produkce	72 A: 8,6097 SD: 2,0455
Výroba hudebních nástrojů	53 A: 8,7717 SD: 1,8030
Mixování hudby	59 A: 8,9966 SD: 1,2689
Jiná hudební aktivita	142 A: 9,1965 SD: 1,1126
Celkem:	A: 8,8983 SD: 1,6384

Tabulka 5 – Hudební aktivity ve vztahu k hodnotě péče o milované osoby

Výzkumná otázka č. 5:

Má preference hodnoty tvořivost vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit?

H_{5_0} : Preference hodnoty tvořivost neovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

H_{5_A} : Preference hodnoty tvořivost ovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

O přijetí nebo nepřijetí uvedených hypotéz jsme rozhodli na základě testování nulové hypotézy. Naměřili jsme tyto hodnoty: $F = 7,971$, $p = 0,000002$ a $n = 1154$. Protože výsledek $p < 0,05$ a tím překračuje kritickou mez, je zamítnuta nulová hypotéza a platí alternativní hypotéza: Preference hodnoty tvořivost ovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

Odpověď na výzkumnou otázku číslo 5 tedy zní: Preference hodnoty tvořivost má vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit.

V tabulce číslo 6 můžeme vidět tento vztah: od první skupiny po čtvrtou skupinu se zvyšují průměry, to znamená, že se zvyšuje také počet volnočasových aktivit. Tím můžeme dokázat, že se zvyšující se preferencí hodnoty tvořivost, se zvyšuje také počet hudebních volnočasových aktivit.

skupina	Hodnota tvořivost (kategorizováno)	Analýza rozptylu
1.	$x \leq \mu - \sigma$	A: 1,5118 SD: 1,5239
2.	$\mu - \sigma < x \leq \mu$	A: 1,9739 SD: 1,9046
3.	$\mu < x \leq \mu + \sigma$	A: 2,2100 SD: 1,6743
4.	$x > \mu + \sigma$	A: 2,4864 SD: 1,9479
	Celkem:	A: 2,0815 SD: 1,8098

Tabulka 6 – Hodnota tvořivost v souvislosti s hudebními aktivitami

Výzkumná otázka č. 6:

Ovlivňuje konkrétní druh volnočasové hudební aktivity preferenci hodnoty tvořivost?

H_{0} : Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně neovlivňuje preferenci hodnoty tvořivost.

H_{A} : Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně ovlivňuje preferenci hodnoty tvořivost.

O přijetí nebo nepřijetí uvedených hypotéz jsme rozhodli na základě testování nulové hypotézy. Naměřili jsme tyto hodnoty: $F = 1,394$, $p = 0,184903$ a $n = 2547$. Protože výsledek $p > 0,05$ a tím nepřekračuje kritickou mez, přijímáme nulovou hypotézu: Druh volnočasových hudebních aktivit staticky významně neovlivňuje preferenci hodnoty tvořivost.

Odpověď na výzkumnou otázku číslo 6 tedy zní: Konkrétní druh volnočasové hudební aktivity neovlivňuje preferenci hodnoty tvořivost.

V tabulce číslo 7 můžeme vidět počet respondentů, kteří považují danou volnočasovou hudební aktivitu za nejvíce ovlivňující hodnotu tvořivost. Podle 892 respondentů má největší vliv na hodnotu tvořivost volnočasová aktivita aktivní poslech hudby (záměrný). 663 respondentů zvolilo za nejvíce ovlivňující uvedenou hodnotu volnočasovou aktivitu zpěv. Třetí největší vliv přikládá 446 respondentů volnočasové hudební aktivitě – hře na hudební nástroj/nástroje. Zbývajících sedm hudebních volnočasových aktivit je zastoupeno po 53 až 142 respondentech.

Hudební aktivity	Analýza rozptylu
Zpěv	663 A: 7,3544 SD: 2,1393
Aktivní poslech hudby (záměrný)	892 A: 7,1235 SD: 2,2651
Hra na hudební nástroj/ nástroje	446 A: 7,4453 SD: 2,1712
Vedení hudebního souboru (např. folklorní) nebo kapely	68 A: 7,4397 SD: 2,2809
Vedení pěveckého sboru nebo scholy	61 A: 7,2393 SD: 2,2754
Skládání hudby	91 A: 7,5978 SD: 2,4260
Hudební produkce	72 A: 7,2375 SD: 2,4188
Výroba hudebních nástrojů	53 A: 7,0717 SD: 2,4028
Mixování hudby	59 A: 7,0797 SD: 2,4493
Jiná hudební aktivita	142 A: 7,5275 SD: 1,9881
Celkem:	A: 7,2918 SD: 2,2220

Tabulka 7 – Hudební aktivity ve vztahu k hodnotě tvořivost

Výzkumná otázka č. 7:

Má preference hodnoty zdraví vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit?

H7₀: Preference hodnoty zdraví neovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

H7_A: Preference hodnoty zdraví ovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

O přijetí nebo nepřijetí uvedených hypotéz jsme rozhodli na základě testování nulové hypotézy. Naměřili jsme tyto hodnoty: $F = 0,864$, $p = 0,459362$ a $n = 1154$. Z těchto výsledků vyplývá, že hodnota p nepřekračuje kritickou mez – je vyšší než 0,05, nulová hypotéza je přijata: Preference hodnoty zdraví neovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

Odpověď na výzkumnou otázku číslo 7 tedy zní: Preference hodnoty zdraví nemá vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit.

skupina	Hodnota zdraví (kategorizováno)	Analýza rozptylu
1.	$x \leq \mu - \sigma$	A: 1,8548 SD: 1,8771
2.	$\mu - \sigma < x \leq \mu$	A: 2,0286 SD: 1,7335
3.	$\mu < x \leq \mu + \sigma$	A: 2,1251 SD: 1,8145
4.	$x > \mu + \sigma$	0
	Celkem:	A: 2,0815 SD: 1,8098

Tabulka 8 – Hodnota zdraví v souvislosti s hudebními aktivitami

Výzkumná otázka č. 8:

Ovlivňuje konkrétní druh volnočasové hudební aktivity preferenci hodnoty zdraví?

H8₀: Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně neovlivňuje preferenci hodnoty zdraví.

H8_A: Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně ovlivňuje preferenci hodnoty zdraví.

O přijetí nebo nepřijetí uvedených hypotéz jsme rozhodli na základě testování nulové hypotézy. Naměřili jsme tyto hodnoty: $F = 1,810$, $p = 0,061624$ a $n = 2530$. Protože výsledek

$p > 0,05$ a tím nepřekračuje kritickou mez, přijímáme nulovou hypotézu: Druh volnočasových hudebních aktivit staticky významně neovlivňuje preferenci hodnoty zdraví.

Odpověď na výzkumnou otázku číslo 8 tedy zní: Konkrétní druh volnočasové hudební aktivity neovlivňuje preferenci hodnoty zdraví.

V tabulce číslo 9 můžeme vidět počet respondentů, kteří považuje danou volnočasovou hudební aktivitu za nejvíce ovlivňující hodnotu zdraví. Podle 887 respondentů má největší vliv na hodnotu zdraví volnočasová aktivita aktivní poslech hudby (záměrný). 659 respondentů zvolilo za nejvíce ovlivňující uvedenou hodnotu volnočasovou aktivitu zpěv. Třetí největší vliv přikládá 445 respondentů volnočasové hudební aktivitě – hře na hudební nástroj/nástroje. Zbývajících sedm hudebních volnočasových aktivit je zastoupeno po 52 až 141 respondentech.

Hudební aktivity	Analýza rozptylu
Zpěv	659 A: 9,4120 SD: 1,4047
Aktivní poslech hudby (záměrný)	887 A: 9,3923 SD: 1,3951
Hra na hudební nástroj/ nástroje	445 A: 9,2926 SD: 1,4803
Vedení hudebního souboru (např. folklorní) nebo kapely	67 A: 9,3642 SD: 1,6753
Vedení pěveckého sboru nebo scholy	60 A: 9,1317 SD: 1,8790
Skládání hudby	90 A: 9,1967 SD: 1,8837
Hudební produkce	71 A: 9,1577 SD: 1,7982
Výroba hudebních nástrojů	52 A: 9,1135 SD: 2,1397
Mixování hudby	58 A: 9,5431 SD: 1,1900
Jiná hudební aktivita	141 A: 9,7043 SD: 0,7676
Celkem:	A: 9,3745 SD: 1,4562

Tabulka 9 – Hudební aktivity ve vztahu k hodnotě zdraví

Výzkumná otázka č. 9:

Má preference hodnoty vzdělanost vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit?

H₉₀: Preference hodnoty vzdělanost neovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

H_{9A}: Preference hodnoty vzdělanost ovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

O přijetí nebo nepřijetí uvedených hypotéz jsme rozhodli na základě testování nulové hypotézy. Naměřili jsme tyto hodnoty: $F = 4,259$, $p = 0,001999$ a $n = 1154$. Protože výsledek $p < 0,05$ a tím překračuje kritickou mez, je zamítnuta nulová hypotéza a platí alternativní hypotéza: Preference hodnoty vzdělanost ovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit.

Odpověď na výzkumnou otázku číslo 9 tedy zní: Preference hodnoty vzdělanost má vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit.

V tabulce číslo 10 můžeme vidět tento vztah: od první skupiny po čtvrtou skupinu se zvyšují průměry, to znamená, že se zvyšuje také počet volnočasových aktivit. Tím můžeme dokázat, že se zvyšující se preferencí hodnoty vzdělanost, se zvyšuje také počet hudebních volnočasových aktivit.

skupina	Hodnota vzdělanost (kategorizováno)	Analýza rozptylu
1.	$x \leq \mu - \sigma$	A: 1,6746 SD: 1,6954
2.	$\mu - \sigma < x \leq \mu$	A: 2,0000 SD: 1,8089
3.	$\mu < x \leq \mu + \sigma$	A: 2,2697 SD: 1,8478
4.	$x > \mu + \sigma$	A: 2,2245 SD: 1,7999
	Celkem:	A: 2,0815 SD: 1,8098

Tabulka 10 – Hodnota vzdělanost v souvislosti s hudebními aktivitami

Výzkumná otázka č. 10:

Ovlivňuje konkrétní druh volnočasové hudební aktivity preferenci hodnoty vzdělanost?

H₁₀₀: Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně neovlivňuje preferenci hodnoty vzdělanost.

H10_A: Druh volnočasových hudebních aktivit statisticky významně ovlivňuje preferenci hodnoty vzdělanost.

O přijetí nebo nepřijetí uvedených hypotéz jsme rozhodli na základě testování nulové hypotézy. Naměřili jsme tyto hodnoty: $F = 0,444$, $p = 0,911558$ a $n = 2532$. Protože výsledek $p > 0,05$ a tím nepřekračuje kritickou mez, přijímáme nulovou hypotézu: Druh volnočasových hudebních aktivit staticky významně neovlivňuje preferenci hodnoty vzdělanost.

Odpověď na výzkumnou otázku číslo 10 tedy zní: Konkrétní druh volnočasové hudební aktivity neovlivňuje preferenci hodnoty vzdělanost.

V tabulce číslo 11 můžeme vidět počet respondentů, kteří považují danou volnočasovou hudební aktivitu za nejvíce ovlivňující hodnotu vzdělanost. Podle 888 respondentů má největší vliv na hodnotu vzdělanost volnočasová aktivita aktivní poslech hudby (záměrný). 660 respondentů zvolilo za nejvíce ovlivňující uvedenou hodnotu volnočasovou aktivitu zpěv. Třetí největší vliv příkládá 445 respondentů volnočasové hudební aktivitě – hře na hudební nástroj/nástroje. Zbývajících sedm hudebních volnočasových aktivit je zastoupeno po 52 až 141 respondentech.

Hudební aktivity	Analýza rozptylu
Zpěv	660 A: 7,7088 SD: 1,9541
Aktivní poslech hudby (záměrný)	888 A: 7,7097 SD: 1,9368
Hra na hudební nástroj/ nástroje	445 A: 7,8110 SD: 1,9783
Vedení hudebního souboru (např. folklorní) nebo kapely	67 A: 7,8299 SD: 2,1378
Vedení pěveckého sboru nebo scholy	60 A: 7,6267 SD: 2,1937
Skládání hudby	90 A: 7,8456 SD: 2,1634
Hudební produkce	71 A: 7,8296 SD: 2,1538
Výroba hudebních nástrojů	52 A: 7,4942 SD: 2,3070
Mixování hudby	58 A: 8,0362 SD: 2,0869
Jiná hudební aktivita	141 A: 7,6624 SD: 1,7867
Celkem:	A: 7,7371 SD: 1,9768

Tabulka 11 – Hudební aktivity ve vztahu k hodnotě vzdělanost

5.9 Diskuse

V závěrečné diskusi jsou shrnuty výsledky tohoto výzkumu, který měl za cíl zjistit, zda existuje vztah mezi preferencí dané hodnoty a počtem hudebních volnočasových aktivit a zda konkrétní volnočasové hudební aktivity mají vztah k dané preferované hodnotě.

Problematikou hodnot ke vztahu k volnočasovým aktivitám se zabývalo již několik výzkumů, z českých autorů můžeme jmenovat Petra Saka a Karolínu Sakovou a jejich výzkum *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace* z roku 2004 nebo Jiřího Pospíšila, Evu Šimovou a Dagmar Prokešovou a jejich výzkum *Hodnotový systém a trávení volného času současné dospívající generace* z roku 2010 (in Pospíšilová, 2010). V České republice zatím nebyly zveřejněné výsledky výzkumu zaměřeného na hudební volnočasové aktivity ve vztahu k hodnotám, proto zatím nemůžeme porovnat výsledky našeho výzkumu s dříve dosaženými výsledky. Tato diplomová práce představuje jen malou část výsledků rozsáhlého výzkumu hodnot, volného času a hudebních aktivit z let 2019 až 2020, který vede Helena Pospíšilová z Univerzity Palackého v Olomouci a který bude prezentován v roce 2021.

Ve výzkumu byly sledovány preference hodnot: kamarádství, přátelství, péče o milované osoby, tvořivost, zdraví a vzdělanost. Konkrétní volnočasové hudební aktivity zastupovaly: zpěv, aktivní poslech hudby (záměrný), hra na hudební nástroj, vedení hudebního souboru, vedení pěveckého sboru nebo scholy, skládání hudby, hudební produkce, výroba hudebních nástrojů, mixování hudby a jiné hudební aktivity, kde respondenti doplňovali aktivity, které jim ve výčtu chyběli. Nejčastěji byly doplněny aktivity jako návštěva hudebních festivalů, koncertů či hudebních divadelních představení (muzikál a balet).

Výzkumu se zúčastnilo 1154 respondentů z celé České republiky. Sběr dat probíhal v letech 2019 a 2020 a byla zvolena metoda dotazníkového šetření. Dotazník byl distribuován v tištěné formě. Data z vyplněných dotazníků byla převáděna do elektronické formy dotazníku dostupného na webových stránkách výzkumu. Samotný dotazník byl rozdělen na čtyři části a obsahoval 16 otázek.

Pro naplnění hlavního cíle výzkumu a z něj vycházených dílčích cílů bylo stanoveno deset výzkumných otázek a k nim náležité hypotézy. Pro získání odpovědí na výzkumné otázky byla zpracována získaná data a na základě výsledků byly ověřeny stanovené hypotézy. Pro ověřování hypotéz byla použita metoda analýzy rozptylu (ANOVA).

Při testování hypotéz se potvrdil statisticky významný vztah mezi:

- preferovanou hodnotou kamarádství, přátelství k počtu hudebních volnočasových aktivit,
- preferovanou hodnotou péče o milované osoby k počtu hudebních volnočasových aktivit,
- preferovanou hodnotou tvořivost k počtu hudebních volnočasových aktivit,
- preferovanou hodnotou vzdělanost k počtu hudebních volnočasových aktivit.

Při testování hypotéz se nepotvrdil statisticky významný vztah mezi:

- preferovanou hodnotou zdraví k počtu hudebních volnočasových aktivit,
- konkrétním druhem volnočasových hudebních aktivit k preferenci hodnoty kamarádství, přátelství,
- konkrétním druhem volnočasových hudebních aktivit k preferenci hodnoty péče o milované osoby,
- konkrétním druhem volnočasových hudebních aktivit k preferenci hodnoty tvořivost,
- konkrétním druhem volnočasových hudebních aktivit k preferenci hodnoty vzdělanost,
- konkrétním druhem volnočasových hudebních aktivit k preferenci hodnoty zdraví.

První výzkumná otázka se ptala, zda má preference hodnoty kamarádství, přátelství vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit. Na základě výsledků ověřování hypotéz vyplynulo, že preference hodnoty kamarádství, přátelství má vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit. Z výsledku zkoumání byl patrný i vztah, že pokud se zvyšovala preference hodnoty kamarádství, přátelství, zvyšoval se také počet hudebních volnočasových aktivit.

Druhá výzkumná otázka zkoumala vztah, zda ovlivňuje konkrétní druh volnočasové hudební aktivity preferenci hodnoty kamarádství, přátelství. Při ověřování této hypotézy jsme zjistili, že konkrétní druh volnočasové hudební aktivity neovlivňuje preferenci hodnoty kamarádství, přátelství.

Třetí výzkumná otázka se zabývala tím, zda má preference hodnoty péče o milované osoby vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit. Výsledky ověřování hypotéz ukázaly, že preference hodnoty péče o milované osoby má vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit. Opět se prokázal vztah, že pokud se zvyšovala preference hodnoty péče o milované osoby, zvyšoval se také počet hudebních volnočasových aktivit.

Čtvrtá výzkumná otázka se věnovala vztahu, zda ovlivňuje konkrétní druh volnočasové hudební aktivity preferenci hodnoty péče o milované osoby. Při testování hypotéz se prokázalo, že konkrétní druh volnočasové hudební aktivity neovlivňuje preferenci hodnoty péče o milované osoby.

Další výzkumná otázka se ptala, zda má preference hodnoty tvořivost vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit. Na základě výsledků testování hypotéz vyplynulo, že preference hodnoty tvořivost má vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit. Opět se prokázal vztah, že pokud se zvyšovala preference hodnoty tvořivost, zvyšoval se také počet hudebních volnočasových aktivit.

Šestá výzkumná otázka zkoumala to, zda ovlivňuje konkrétní druh volnočasové hudební aktivity preferenci hodnoty tvořivost. Při ověřování hypotéz se zjistilo, že konkrétní druh volnočasové hudební aktivity neovlivňuje preferenci hodnoty tvořivost.

Další výzkumná otázka se zabývala hodnotou zdraví. Opět jsme zkoumali, zda má preference hodnoty zdraví vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit. Zde jsme uvedený vztah nenašli, takže odpověď na sedmou výzkumnou otázku zní: Preference hodnoty zdraví nemá vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit.

Osmá výzkumná otázka se věnovala fenoménu, zda ovlivňuje konkrétní druh volnočasové hudební aktivity preferenci hodnoty zdraví. Opět jsme nenašli žádný vztah, a tak konstatujeme, že konkrétní druh volnočasové hudební aktivity neovlivňuje preferenci hodnoty zdraví.

Předposlední výzkumnou otázkou jsme zjišťovali, zda má preference hodnoty vzdělanost vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit. Pomocí testování hypotéz jsme zjistili, že preference hodnoty vzdělanost má vztah k počtu hudebních volnočasových aktivit. Opět se prokázal vztah, že pokud se zvyšovala preference hodnoty vzdělanost, zvyšoval se také počet hudebních volnočasových aktivit.

Desátá výzkumná otázka byla zaměřená na to, zda ovlivňuje konkrétní druh volnočasové hudební aktivity preferenci hodnoty vzdělanost. Výsledky ověřování hypotéz ukázaly, že konkrétní druh volnočasové hudební aktivity neovlivňuje preferenci hodnoty vzdělanost.

Pokud porovnáme celkové průměry hodnocení, je zřejmé, že hodnota zdraví je pro většinu respondentů velice důležitá, má průměrný stupeň hodnocení 9,3745. Další hodnota kamarádství a přátelství má průměrný stupeň hodnocení 8,9307, na třetím místě je hodnota péče o milované osoby s průměrným stupněm hodnocení 8,8983, následuje hodnota vzdělanost

s průměrným stupněm hodnocení 7,7371 a na pátém místě se řadí hodnota tvořivost s průměrným stupněm hodnocení 7,2918.

Pokud se zaměříme na průměrné známky hodnocení, které získaly jednotlivé hudební volnočasové aktivity ve vztahu ke zkoumaným hodnotám, zjistíme, že nejvyšší průměrnou známku mají všechny hudební aktivity ve vztahu k hodnotě zdraví. Druhou průměrnou známku má většina hudebních aktivit (kromě aktivit vedení hudebního souboru, vedení pěveckého sboru nebo scholy a výroba hudebních nástrojů) ve vztahu k hodnotě kamarádství, přátelství. V závorce uvedené hudební aktivity mají na druhém místě vztah k hodnotě péče o milované osoby. Čtvrtou průměrnou známku mají všechny hudební aktivity ve vztahu k hodnotě vzdělanost a na pátém vztah k hodnotě tvořivost.

První hlavní cíl tohoto výzkumu měl za úkol zjistit, zda existuje vztah mezi preferencí dané hodnoty a počtem hudebních volnočasových aktivit. Výzkum prokázal, že pokud respondent preferuje hodnoty kamarádství, přátelství, péče o milované osoby, tvořivost anebo vzdělanost, zároveň se ve svém volném čase věnuje více volnočasovým hudebním aktivitám.

Dále se prokázalo, že preference hodnoty zdraví neovlivňuje počet hudebních volnočasových aktivit. Zatím se můžeme pouze domnívat, že hodnota zdraví je poměrně hodně důležitá pro všechny lidi, a to se zájmem i bez zájmu o hudební volnočasové aktivity. O její důležitosti pro respondenty vypovídá celkový vysoký dosažený průměr 9,38 bodů. Tím pádem preference této hodnoty přímo nesouvisí s hudebními volnočasovými aktivitami.

Obdobným výzkumem hodnot a hudebních volnočasových aktivit se zabývala i Barbora Lindnerová (2020) ve své diplomové práci. Její výzkum prokázal, že pokud respondent preferuje hodnotu svět krásy (příroda, umění), hodnotu zralá láska, hodnotu potěšení, život plný radosti, zároveň se ve svém volném čase věnuje více volnočasovým hudebním aktivitám. Lindnerová dochází k závěru, že preference hodnot, které Rokeach řadí do skupiny terminálních (cílových) hodnot, vede k tomu, že se člověk zároveň věnuje více volnočasovým hudebním aktivitám.

V našem výzkumu byly sledovány hodnoty kamarádství a přátelství, péče o milované osoby, které Rokeach řadí do skupiny cílových hodnot, hodnota vzdělanost, která podle Rokeacha patří do instrumentálních hodnot, hodnota tvořivost, kterou Schwartz řadí do hodnotového typu bezpečnost. Přestože uvedené hodnoty můžeme řadit do různých skupin či hodnotových typů, náš výzkum prokázal, že existuje vztah mezi preferencí dané hodnoty a počtem hudebních volnočasových aktivit.

Jak již bylo zmíněno výše, v České republice se zatím neprováděl jiný výzkum zaměřený na hudební volnočasové aktivity ve vztahu k hodnotám, proto zatím nemůžeme porovnat

výsledky našeho výzkumu s dříve dosaženými výsledky. Přesto se můžeme zaměřit na jiný výzkum, kde si všímáme určité podobné souvislosti.

Jedná se o výzkum nazvaný *Hodnotový systém a trávení volného času současné dospívající generace* z roku 2010 autorů Jiřího Pospíšila, Evy Šímové a Dagmar Prokešové. (in Pospíšilová, 2010) Autoři zde prezentují výslednou typologii osobností čtyř typů podle cílových hodnotových orientací. První typ je jistota, důstojnost a postavení, druhý typ je ideály, krása a příroda, třetí typ sociální vazby a vztahy a čtvrtý typ pohoda a zajištění. Pro každý hodnotový typ jsou charakteristické preference konkrétních cílových hodnot.

- Typ jistota, důstojnost a postavení preferuje hodnoty prospěšný život, sebeúcta, společenské uznání, pocit osobní jistoty a rovnost příležitostí.
- Typ ideály, krása a příroda preferuje hodnoty mír ve světě, blaho národa, svět krásy (příroda a umění) a moudrost.
- Typ sociální vazby a vztahy preferuje hodnoty láska, péče o milované osoby, kamarádství, přátelství a štěstí.
- Typ pohoda a zajištění preferuje hodnoty život v dostatku, štěstí, vzrušující život a věčný život.

(in Pospíšilová, 2010)

Pokud vezmeme hodnoty, u nichž jsme zjistili vztah, že preference hodnot souvisí s počtem volnočasových hudebních aktivit a zároveň patří dle Rokeacha (1973) do skupiny cílových hodnot (v našem výzkumu se jedná o hodnotu kamarádství, přátelství a hodnotu péče o milované osoby a ve výzkumu Lindnerové (2020) hodnota svět krásy (příroda, umění) a hodnota zralá láska), zjistíme, že patří do typu sociální vazby a vztahy, případně do typu ideály, krása a příroda.

Když vezmeme v úvahu výsledky jmenovaných výzkumů, nabízí se závěr, pokud člověk ve svých preferencích upřednostňuje emociální hodnoty před materiálními hodnotami, pak zároveň se ve svém volném čase věnuje většímu počtu hudebních aktivit. Musíme ovšem připomenout, že tento výzkum nezkoumal veškeré hodnoty, ale věnoval se jen pěti vybraným. Po vyhodnocení celého souboru hodnot může dojít k jiné interpretaci výsledků.

Druhý hlavní cíl tohoto výzkumu měl za úkol zjistit, zda je existuje souvislost mezi konkrétním druhem hudebních volnočasových aktivit a preferencí dané hodnoty. Tento vztah se nepodařilo prokázat ani u jedné zkoumané hodnoty. Takže můžeme konstatovat, že výběr konkrétní hudební aktivity, které se respondenti věnují ve svém volném čase, nemá vztah

k preferenci hodnot kamarádství, přátelství, péče o milované osoby, tvořivost, vzdělanost nebo zdraví.

K obdobným výsledkům dospěla i Barbora Lindnerová (2020) ve své diplomové práci. Zde obdobně prokázala, že konkrétní druh volnočasové hudební aktivity nesouvisí s preferencí hodnot svět krásy (příroda, umění), zralá láska a potěšení, život plný radosti a moudrost. Potvrdilo se ale, že výběr konkrétních volnočasových hudebních aktivit má vztah k preferenci hodnoty pocit osobní jistoty.

Na základě výsledků výzkumu můžeme přijmout závěr: konkrétní druh hudební aktivity, které se věnuje respondent ve volném čase, nemá statisticky významný vztah k preferenci určité hodnoty.

Výzkum mohl být ovlivněn dvěma skutečnostmi. V první řadě respondenti většinou vypisovali dotazníky v papírové podobě. Data z vyplněných dotazníků byla převáděna do elektronické formy dotazníku dostupného na webových stránkách výzkumu. A právě přepisem dat mohlo dojít k určité chybovosti. Zvláště v druhé části dotazníku věnované hodnotám mohlo docházet chybám. Zatímco respondent vypisoval číslicí jedna až deset, jakou důležitost připisoval dané hodnotě, při přepisu se používala elektronická škála, kde se posuvným kurzorem nastavovala daná hodnota. Abychom co nejvíce snížili riziko chyby způsobené přepisem dat, nastavili jsme si pravidlo, že u přepisu dat z papírového dotazníku do elektronické podoby asistovala ještě jedna osoba, která kontrolovala zadávaná data.

Druhá skutečnost, která mohla ovlivnit výzkum, se také týkala hodnot. Respondenti si často stěžovali na nejednoznačnost a nepřesnost názvů hodnot, které nebyly blíže vysvětleny, takže nevěděli, na co se přesně ptáme, případně jaký význam konkrétní hodnotě přiřadíme. Tím pádem mohlo dojít k určitému zkreslení, kdy dva respondenti odpověděli shodně na stejnou otázku, ale každý vnímal svoji odpověď trochu jinak. Toto riziko jsme rozhodli podstoupit bez přijatých opatření. Respondenti vypisovali dotazník sami a neměli vždy možnost doptat se na význam popsané hodnoty. Pro výzkum bylo důležité, aby si respondenti sami přiřadili význam dané hodnoty tak, jak ji vnímají, což jim bylo zdůrazněno při předání dotazníku.

Na základě zjištěných výsledků tohoto výzkumu můžeme odvodit celkový závěr výzkumu: Pokud respondent preferuje určitou hodnotu, můžeme nalézt souvislost s počtem hudebních volnočasových aktivit. Tato preference k dané hodnotě nemá statisticky významný vztah ke konkrétnímu druhu hudební aktivity, které se věnuje respondent ve volném čase.

Závěry výzkumu má využití i v praxi, můžou je využít profese, které pracují s lidmi dlouhodobě, a tudíž je dobře znají. Mezi takové profese budou patřit vychovatelé, pedagogové,

sociální pedagogové, pečovatelé a další obdobné profese. Využití nebude podmíněno věkem lidí, spíše jejich dobrou znalostí. Pokud zjistíme, že dítě, dospívající nebo dospělý preferuje konkrétní hodnoty a zároveň se věnuje některé hudební volnočasové aktivitě, je velký předpoklad, že ho uspokojí, pokud mu nabídneme možnost vyzkoušet si jinou hudební aktivitu.

Jak uvádí Pospíšil (in Pospíšilová, 2010) volný čas a hodnoty spolu úzce souvisí, což také potvrdil náš výzkum. Výzkum nám také ukázal, jak jsou v životě člověka důležité volnočasové hudební aktivity a také to, že existuje přímá souvislost mezi těmito aktivitami a hodnotami, které jedinec či skupina vyznává.

Tato diplomová práce prezentuje jen vybranou část výsledků rozsáhlého výzkumu hodnot, volného času a hudebních aktivit z let 2019 až 2020, a je tudíž předpoklad, že závěry našeho výzkumu budou porovnány s celkovými výsledky a s výsledky obdobných výzkumů.

Závěr

Jednou z významných oblastí, které charakterizují náš životní styl je způsob, jak trávíme volný čas. Volný čas a jeho náplň je stále aktuálním tématem, a proto se tato diplomová práce věnovala jedné důležité náplni volného času – volnočasovým hudebním činnostem. Konkrétně se zabývala otázkou, zda tyto činnosti jsou ovlivňované hodnotami, které jsou pro člověka důležité.

Tato diplomová práce měla vytyčené dva hlavní cíle:

- Zjistit, zda existuje vztah mezi preferencí dané hodnoty a počtem hudebních volnočasových aktivit.
- Zjistit, zda konkrétní volnočasové hudební aktivity mají vztah k preferenci dané hodnoty.

Tyto cíle se podařilo naplnit a na základě výzkumu jsme dospěli k tomuto závěru:

Pokud respondent preferuje určitou hodnotu, můžeme nalézt souvislost s počtem hudebních volnočasových aktivit. Konkrétní druh hudební volnočasové aktivity, které se věnuje respondent ve volném čase, nemá statisticky významný vztah k preferenci určité hodnoty.

Diplomová práce byla rozdělena na dvě části, a to teoretickou a praktickou část.

Teoretická část se nejprve věnovala vymezení pojmu volný čas, jeho možnému členění, faktorům, které volný čas ovlivňují, funkcím volného času a činnostem, které lze realizovat ve volném čase. Druhá kapitola představovala základní definice hodnot, seznámila s možností, jak hodnoty třídit a klasifikovat, a také vymezila základní funkce hodnot. Další kapitola se věnovala hodnotové orientaci a poslední kapitola teoretické části představila přístupy k výzkumu hodnot a významné koncepce výzkumu hodnot.

Praktická část diplomové práce se věnovala samotnému výzkumu. V první části byly definovány hlavní cíle a dílčí cíle výzkumu. Dále byla popsána zvolená metodologie a byly stanovené výzkumné otázky s hypotézami. V další části práce byla popsána výzkumná metoda, výzkumný soubor a taktéž byla provedena základní analýza dat. Další část se již detailně zabývala analýzou získaných dat a ověřovala vytyčené hypotézy. Závěrečnou podkapitolou praktické části diplomové práce byla diskuze, v níž byly shrnuty a rozebrány zjištěné výsledky a poznatky získané během tohoto výzkumu.

Výzkum prokázal, že v životě člověka jsou důležité volnočasové hudební aktivity a také to, že existuje přímá souvislost mezi těmito aktivitami a hodnotami, které jedinec či skupina vyznává.

Seznam tabulek:

Tabulka 1 – Celkové průměry a celkové směrodatné odchylky	42
Tabulka 2 – Hodnota kamarádství, přátelství v souvislosti s hudebními aktivitami.....	44
Tabulka 3 – Hudební aktivity ve vztahu k hodnotě kamarádství, přátelství	46
Tabulka 4 – Hodnota péče o milované osoby v souvislosti s hudebními aktivitami	47
Tabulka 5 – Hudební aktivity ve vztahu k hodnotě péče o milované osoby.....	49
Tabulka 6 – Hodnota tvořivost v souvislosti s hudebními aktivitami.....	50
Tabulka 7 – Hudební aktivity ve vztahu k hodnotě tvořivost	52
Tabulka 8 – Hodnota zdraví v souvislosti s hudebními aktivitami	53
Tabulka 9 – Hudební aktivity ve vztahu k hodnotě zdraví	55
Tabulka 10 – Hodnota vzdělanost v souvislosti s hudebními aktivitami.....	56
Tabulka 11 – Hudební aktivity ve vztahu k hodnotě vzdělanost	58

Seznam literatury:

ALLPORT, Gordon, Willard, VERNON, P. a LINDZEY, G., 1960. *Study of Values* (Rev. 3d ed. And test manual). Chicago, IL: Riverside.

CAKIRPALOGLU, Panajotis, 2004. *Psychologie hodnot*. Praha: Votobia. ISBN 80-7220-195-6.

CAKIRPALOGLU, Panajotis, 2009. *Psychologie hodnot*. 2. dopl. a přepr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-2295-4.

DRÁBEK, Václav, 2004. *Stručný průvodce hudební psychologií*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 80-7290-161-3.

DOBROVOLSKÁ, Dana a DUPLINSKY, Josef, 1981. *Hodnotová orientace vysokoškoláka z hlediska současné koncepce hodnot*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 148 s. ISBN: 14-351-82.

DUFFKOVÁ, Jana, 2008. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk. 237 s. ISBN 978-80-7380-123-6.

DUMAZEDIER, Joffre, 1962. *Vers une civilisation du loisir*, Paris: Seuil. ISBN 2-02-000604-9.

DUMAZEDIER, Joffre, 1966. Volný čas. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* [online]. Praha: *Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.*, 3(443-447), [cit. 4.1.2021]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/artkey/csr-196603-0008_volny-cas.php?l=EN

DVOŘÁKOVÁ, Jana, 2008. *Morální usuzování: vliv hodnot, osobnosti a morální identity*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-4751-8.

EUROPEAN VALUES STUDY [online]. 3. 3. 2020 [cit. 4.1.2021]. Dostupné z: <https://europeanvaluesstudy.eu/>

FONTANA, David, 2010. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 3. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-725-1.

FRANKL, Viktor, Emil, 2006. *Lékařská péče o duši*. Přeložil Vladimír Jochmann. Brno: Cesta. ISBN 80-7295-085-1.

FRANKL, Viktor, Emil, 2007. *Psychoterapie a náboženství: hledání nejvyššího smyslu*. Brno: Cesta. ISBN 978-80-7295-088-1.

GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. vyd. Brno: Paido. 261 s. ISBN 80-85931-79-6.

- GÖBELOVÁ, Tat'ána, 2008. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi* 2. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 978-80-7368-542-3.
- HÁJEK, Bedřich a kolektiv. 2011. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál. 240 s. ISBN 978-80-262-0030-7.
- HARTL, Pavel, HARTLOVÁ – CÍSAŘOVÁ, Helena, 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál. 774 s. ISBN 807178303x.
- HENDL, Jan, 2016. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace* 4. dopl. a přepr. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
- HOFBAUER, Břetislav, 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-927-5.
- HORÁK, Josef, 1997. *Škola a hodnotová orientace dětí a mládeže*. Liberec: Technická univerzita. ISBN 80-7083-257-6.
- HUDEČEK, Jaroslav, 1986. *Hodnotová orientace v motivační sféře osobnosti*. Praha: Academia. ISSN-0069-2298.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Základy kvantitativního výzkumu*. 2. aktualizované vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- KNOTOVÁ, Dana, 2011. *Pedagogická dimenze volného času*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-223-9.
- KOMENSKÝ, Jan, Amos, 1954. *Velká didaktika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- KRATOCHVÍLOVÁ, Emília, 2004. *Pedagogika volného času : výchova v čase mimo vyučovania v pedagogickej teórii a v praxi*. Bratislava: Univerzita Komenského. ISBN 80-223-1930-9.
- KRAUS, Blahoslav a POLÁČKOVÁ, Věra, 2006. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.
- KUČEROVÁ, Stanislava, 1996. *Člověk, hodnoty, výchova*. Prešov: Manacon. 231 s. ISBN 80-85668-34-3.
- LACA, Slavomír, 2013. *Výchova – rodina – hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií. ISBN 978-80-87182-32-1.
- LINDNEROVÁ, Barbora, 2020. *Hudební aktivity ve volném čase ve vztahu k vybraným hodnotám*. Olomouc. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Cyrilometodějská teologická fakulta. Vedoucí práce Helena Pospíšilová.

- MŠMT ČR ODBOR VZDĚLÁVÁNÍ, 2017. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: (verze platná od 1. 9. 2017) úplné znění upraveného RVP ZV* [online]. Praha: MŠMT, [cit. 4.1.2021]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/43792/>
- PÁVKOVÁ, Jiřina, 2002. *Pedagogika volného času : teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vydání 3. Praha: Portál. ISBN 80-7178-711-6.
- POSPÍŠILOVÁ, Helena, ed., 2010. *Mládež, hodnoty a volný čas*. Olomouc: Hanex. ISBN 978-80-7409-036-3.
- PRUDKÝ, Libor, 2009. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1751-2.
- PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří, 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.
- PRUNNER, Pavel, 2003. *Vybrané kapitoly z pedagogické psychologie*. 2. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita. ISBN 80-7082-979-6.
- RABUŠIC, Ladislav a CHROMKOVÁ MANEA, Beatrice-Elena, 2018. *Hodnoty a postoje v České republice 1991–2017 (Pramenná publikace European Values Study)*. Brno: Masarykova univerzita.
- ROKEACH, Milton, 1973. *The Nature of Human Values*. [online]. [cit. 4.1.2021]: Dostupné z: http://mio-ecsde.org/protarea/Annex_4_3_values_lists.pdf
- ŘEHÁKOVÁ, Blanka, 2006. *Měření hodnotových orientací metodou hodnotových portrétů S.H. Schwartze. Sociologický časopis, / Czech Sociological Review* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 42(1), 107–128, [cit. 4.1.2021]. Dostupné z: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2006/01/07.pdf>
- SAK, Petr, 2000. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč. ISBN 80-7229-042-8.
- SAK, Petr a SAKOVÁ, Karolína, 2004. *Mládež na křižovatce : sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Vydání 1. Praha: Svoboda Servis. ISBN 80-86320-33-2.
- SEDLÁK, František a VÁŇOVÁ, Hana, 2013. *Hudební psychologie pro učitele*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2060-2.
- SPOUSTA, Vladimír, aj., 1994. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. 1. vyd. Brno: Vydavatelství Masarykovy Univerzity. ISBN 80-210-1007-X.
- SPOUSTA, Vladimír, 2007. *Proměny funkcí volného času v závislosti na věku. In Výchova a volný čas 2*. Brno: MSD. 216 s. ISBN 978-80-86633-97-8.

SCHWARTZ, H., Shalom, 2006. *Basic Human Values: Theory, Methods, and Applications* [online]. [cit. 4. 1. 2021].

Dostupné z: <http://www.yourmorals.org/schwartz.2006.basic%20human%20values.pdf>

SCHWARTZ, H., Shalom, & Bilsky, W., 1987. Toward a Universal Psychological Structure of Human Values: *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(3), 550–562.

SCHWARTZ, H., Shalom, 2012. *An Overview of the Schwartz. Theory of Basic Values* [online]. Online Readings in Psychology and Culture. [online]. [cit. 4.1.2021].

Dostupné z: <https://scholarworks.gvsu.edu/orpc/vol2/iss1/11/>

ŠERÁK, Michal, 2009. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál. 208 s. ISBN 978-80-7367-551-6.

ŠMÍDOVÁ, Michaela, VÁVRA, Martin a ČÍŽEK, Tomáš, 2010. *Hodnotové orientace vysokoškolských studentů na třech typech fakult* [online]. AULA roč. 18/2010, č. 2, [online]. [cit. 4.1.2021]. Dostupné z: <https://www.csvs.cz/aula/starsi-cisla/aula-roc-18-2010-c-2/>

VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÁŽANSKÝ, Mojmir, 2001. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Print-Typia, spol. s.r.o.. ISBN 80-86384-00-4.

VYHNÁLKOVÁ, Pavla, 2013. *Základy pedagogiky volného času*. Olomouc: Agentura Gevak s.r.o.. ISBN 978-80-86768-73-1.

WORLD VALUES SURVEY [online]. 29. 9. 2019 [cit. 4.1.2021].

Dostupné z: <http://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>

ZEZULA, Jiří a JANOVSKÁ, Olga, 1990. *Hudební výchova v mateřské škole: (metodika)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, Učebnice pro střední školy. ISBN 80-04-24939-6.

Příloha:

Dotazník pro výzkum hodnot, volného času a hudebních aktivit

<https://www.socialsurvey.eu/music2018/cs#firstpage>

Katalog volnočasových aktivit

<https://www.leisureresearch.eu/cs/>